

Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
Tanító- és Óvóképző Intézet

Drámapedagógiai eszközök és alkalmazásuk lehetőségei az általános iskola alsó tagozatán

Jelige: HAJ898

2012

Összefoglaló

A sikeres és élményeken alapuló tanulás az alsó tagozatos tanítási folyamat során kiemelkedően fontos szerepet kap.

E dolgozat megírásával arra vállalkoztam, hogy bebizonyítsam, a drámapedagógiai módszerek hatékonyak különböző fejlesztési területeken, valamint a gyerekek motiváltságának elérésében. Célom volt az is, hogy a különböző foglalkozásokon feldolgozott olvasmányokat drámapedagógiai játékokkal színesítsem, melyek segítségével az olvasmány érthetőbbé válik a gyerekek számára.

Bízom abban, hogy az általam összeállított óravázlatok mintaként szolgálhatnak azoknak a pedagógusoknak, illetve pedagógusjelölteknek, akik szívesen alkalmazzák ezt a módszert.

Korábbi színházi tanulmányaimnak köszönhetően e módszer alkalmazása különösen sokat jelent számomra.

A kutatás során szerzett tapasztalataim azt bizonyítják számomra, hogy a gyerekek motiváltabbak lesznek a játékos tanulás által, s így valóban úgy fejleszthetjük a gyerekeket, hogy nem fárasztó tanulásként élik meg az együtt eltöltött időt.

Előadásomban ezt a módszert és alkalmazásának lehetőségeit kívánom bemutatni.

Summary

Learning based on successful and experience under the teaching process in lower grades gets very outstanding part.

Writing this dissertation I enterprise to prove that the drama pedagogy methods are effective in different development areas as well as in reaching children's motivation. My goal was also to make colourful the processed readings in different tasks with drama pedagogy games which make more understandable the readings to the children.

I trust in my lesson plans can serve as model to those pedagogues and teacher candidates who would use this method with pleasure. Owing to my previous theatre studies this method means specially a lot to me.

My experiences acquired under the research prove that the children getting more motivate with playful learning and we can develop the children without make them tired while we spent time together.

I would like to introduce in my performance this method and its adaptation possibilities.

Bevezetés

„A drámajáték megkönnyíti az ismeretanyag rendszerezését, hozzásegít ahhoz, hogy a játszóknál minél gazdagabb személyiséggé váljanak, reálisabb képük legyen önmagukról anélkül, hogy eltűnne életükből a további vizsgálódásokhoz szükséges derű.”

(Gabnai Katalin)

Dolgozatom témájaként a drámapedagógia eszközeinek alsó tagozaton történő alkalmazásának lehetőségeit választottam, mert én magam is szorosan kötődöm a drámai játékokhoz. Nemcsak mint pedagógiai eszközhöz, hanem a színpadi drámához is. Ugyanis mielőtt tanító szakos hallgatónak jelentkeztem, elvégeztem a békéscsabai Fiala Színházművészeti Szakközépiskola színész szakát. Az iskola a Békéscsabai Jókai Színház mellett működik, így színpadi gyakorlatra is szert tehettem a színházban.

A színiiskolában számos drámagyakorlaton vehettem részt. Rengeteg memóriagyakorlattal, ritmusérzékkel, figyelem-megosztási képességet fejlesztő gyakorlattal találkoztam tanulmányaim folyamán. Már akkor is – amikor még nem tanultam semmiféle pedagógiát – nagyon sokat gondoltam arra, hogy ezek a gyakorlatok nem csak a színiiskolákban lehetnek hasznosak, hanem alkalmazásuk az általános iskolákban is pozitív eredményekhez vezethet. Természetesen általános iskolában nem a hiteles színpadi előadás megteremtésének képességét kell fejleszteni: a drámapedagógiát mint eszközt lehet alkalmazni a különböző ismeretek elmélyítésére, nevelési feladatok ellátására, viselkedési minták, magatartásformák kialakítására.

A drámapedagógia eszközként való alkalmazása mellett számos érvet lehetne felsorolni. Az egyik, talán legfontosabb az, hogy a „játszva tanulás” lehetőségét teremti meg. Tisztában vagyunk azzal, hogy a gyerekek sokkal jobban élvezik a tanulást, ha az játékosan történik. A következő érv lehet az, hogy a feladatok cselekvést igényelnek, így tapasztalati tudást nyújtanak. Ez esetben miért ne adnánk meg az esélyt egy hatékonyabb tanulási módszernek, az élményeken alapuló tanulásnak? Hiszen sokkal hatásosabb lehet egy olyan módszer, melynek alkalmazása során a gyermek jól érzi magát, s a tudása a cselekvésen keresztül szerzett tapasztalatokra épül, s az élményekből táplálkozik. Lénárd András szerint az élményközpontú tanítás egyfajta kapcsolat a pedagógus és a diák között. Emellett azt is gondolja, hogy ez „egy olyan rendszer, ahol az élményeknek, benyomásoknak, érzéseknek, véleményeknek ugyanolyan, sőt sokszor nagyobb szerepe van, mint a pusztán tényeknek,

ismereteknek.”¹ S újabb érvként azt említhetjük, hogy gyakorlatilag az összes tantárgy esetén alkalmazhatóak a drámapedagógiai eszközök, akár a gyerekek motiválására, akár a tananyag megértésének segítésére.

Dolgozatomban ennek bizonyítására vállalkoztam, remélhetőleg sikerrel.

¹ Lénárd András (2003): Bevezető gondolatok az élményközpontú anyanyelvi nevelésről. In Tóth Beatrix (szerk.): A nyelvi kompetenciák élményközpontú fejlesztése (9.o.). Budapest, Ericom Kft.

A játék szerepe a gyermek életében

Ahogy az előszóban is említettem, a gyermekek életében nagyon nagy jelentősége van a játéknak. Nemcsak azért van fontos szerepe, mert a gyerekek élvezik, s szeretnek játszani, hanem azért is, mert kiváló eszközként szolgál a tanítók számára az oktató-nevelő munkában.

A pszichológusok a gyermeki lét egyik csodájaként tartják számon a játékot, s ez valóban így is van. Leendő pedagógusként én azért látom csodának, mert a játék segítségével sokkal hatékonyabban taníthatunk. „Sok fejlődépszichológus von párhuzamot a gyerekek játéka és kognitív fejlődésük aktuális szintje között.”² Kognitív fejlődés alatt a világról alkotott ismeretek elsajátítására szolgáló pszichológiai folyamatot értjük.³ Tehát azt jelenti ez a megfogalmazás, hogy a gyerekek tudatának, ismereteinek gyarapítása összefügg a játéktevékenységükkel.

A játék egyik formája az utánzás, mely már a 2-3 éves, sőt még kisebb gyerekeknél is megjelenik. Nyilvánvaló az, hogy olyan cselekvéseket utánoznak a gyerekek, melyeket előtte akár a szülőnél, akár az óvónőnél, dajkánál láthattak s megfigyelhettek. Ebből adódóan arra következtethetünk, hogy a kicsik olyan cselekvéseket utánoznak, melyek idősebb korukban a mindennapjaik részévé fognak válni.

Cole így fogalmaz a Fejlődéslélektan c. könyvében: „A játék korai formái a később fontossá váló tevékenységek begyakorlásaként szolgálhatnak.”⁴ Ezeket a játékokat a pszichológusok mintha-játéknak nevezik. „A mintha-játék segítségével a gyerek olyan tevékenységeket gyakorol, amelyek fejlettebbek azoknál a tevékenységeknél, amelyeket végezni tudna.”⁵ Ezek a játékok azért különösen hasznosak, mert a gyermek a cselekvés pontosságának igénye nélkül képes utánozni egy adott tevékenységet.

Példaként említeném azt, amikor egy 3-4 év körüli kislány úgy tesz, mintha főzne. Természetes, hogy egy ilyen korú gyermek nem tudja, hogy milyen alapanyagokból kell összeállítani az ételt. De azt tudja, hogy anya fakanállal kevergetve, fazékban szokott főzni. De említhetem példaként azt is, amikor egy kisfiú úgy tesz, mintha autót vezetne. Azt már tudja, hogy az autóban ülve kell kormányozni az autót ahhoz, hogy az elinduljon, s ezt a

² Michael Cole – Sheila R. Cole (2006): Fejlődéslélektan. (242.o.), Budapest, Osiris Kiadó.

³ Michael Cole – Sheila R. Cole (2006): Fejlődéslélektan. Budapest, Osiris Kiadó.

⁴ Michael Cole – Sheila R. Cole (2006): Fejlődéslélektan. (242.o.), Budapest, Osiris Kiadó.

⁵ U.o. – 242-243. o.

tevékenységet képes is utánozni. Azt viszont nem tudja, hogy mire szolgál az autóvezetés során például a váltó, vagy akár a kuplung. De ez a játék szempontjából nem is lényeges.

A mintha-játékok fejlesztő hatása tehát nem abban rejlik, hogy a gyermek tökéletes pontossággal megtanulja az adott cselekvést, hanem abban, hogy a különböző tevékenységeket az eredeti cselekvéshez képest hasonlóan képes legyen produkálni.

A drámai játékok bizonyos tekintetben közel állnak a mintha-játékokhoz, hisz nagyon sok esetben úgy kell játszani, mintha máshol lennénk, mintha a szereplő helyzetében lennénk, mintha olyan lennénk, mint az adott szereplő, s még sorolhatnánk a lehetőségeket.

Amit még szükséges megemlíteni a játékkal kapcsolatban az az, hogy a pedagógusoknak ki kell használniuk a gyermekek játék iránti szeretetét. Jól tudjuk azt, hogy nem szükséges a szülő, vagy nevelő utasítása ahhoz, hogy a gyerekeknek legyen kedvük játszani. Éppen ezért nemcsak fejlesztő céllal, hanem motiválásra is alkalmazhatjuk az iskolai tanítás folyamán.

Mindezek részletezésével az volt a célom, hogy érzékeltessem: a gyermeki játéknak nagyon nagy szerepe van a fejlesztésben.

A későbbiekben bemutatok majd néhány olyan, a drámajátékok által nyújtott lehetőséget, mely nem csupán a gyermekek fejlesztésére irányul, hanem arra is, hogy a tanulók jókedvűen, aktívan, örömmel vegyenek részt a tanítási órán, s ezáltal hatékonyabb eredményeket érjünk el.

A magyar drámapedagógia történeti háttere

Mielőtt áttérünk a drámapedagógiai eszközök alkalmazási lehetőségeinek bemutatására, röviden áttekintjük a hazai drámapedagógia történeti hátterét.

Magyarországon az 1970-es évektől beszélhetünk drámapedagógiáról.⁶ A magyar drámapedagógusok ekkor főleg a külföldi drámatanítás szakirodalmára alapozhatták tevékenységüket. Hazánkra az angol drámapedagógia volt a legnagyobb hatással, s David Davis angol drámaprofesszor 1991-ben Magyarországon tartott kurzusa meghatározó volt a drámapedagógia hazai elterjesztésében, fejlesztésében. Az angol nyelvű szakirodalom fordítása, valamint új magyar szakkönyvek megjelenése mind több lehetőséget adtak a magyar drámapedagógia széleskörű alkalmazására.⁷ Az első hazai drámapedagógiai kísérletek a ritmusjátékokra, a magyar népi gyermekjátékokra, valamint Montágh Imre beszédfejlesztő gyakorlataira támaszkodtak.⁸

Az angol drámapedagógia jelentős alakja, Jonathan Neelands tanulásmélettében nagy szerepet kap a drámapedagógia egyik tevékenységfajtája, a tanítási dráma. Felismerte azt, hogy a tanulás folyamata sokkal hatékonyabb lehet, ha a tanulók a tananyaggal közvetlen módon kerülnek kapcsolatba egy valóságos helyzet drámai szituációban való megjelenítésének segítségével.⁹ Jonathan Neelands műve, mely a *Dráma a tanulás szolgálatában* címet viseli, útmutatást ad azoknak a pedagógusoknak, akik ezen módszerekkel szeretnék munkájukat végezni. A kötet szerkesztője Kaposi László, aki a tanítási dráma módszereit adaptálta, s tette elérhetővé hazánkban.¹⁰

Magyarországon alsó tagozatos gyerekeknél először Mezei Éva alkalmazott drámapedagógiai módszereket. Az általa elkezdetteket Gabnai Katalin, majd az 1990-es években Kaposi László fejleszti tovább és folytatja a drámapedagógia beágyazását az oktatásba.¹¹

⁶ Drámajáték-vezetői alapozó képzés pedagógusok számára – segédanyag. (2001) Budapest, Didaktikai Műhely Bt.

⁷ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Dr%C3%A1mapedag%C3%B3gia>

⁸ Drámajáték-vezetői alapozó képzés pedagógusok számára – segédanyag. (2001) Budapest, Didaktikai Műhely Bt.

⁹ Jonathan Neelands (1994): *Dráma a tanulás szolgálatában* – Színházi füzetek/ VI. Budapest, Magyar Drámapedagógiai Társaság - Marczibányi Téri Művelődési Központ.

¹⁰ U.o.

¹¹ Drámajáték-vezetői alapozó képzés pedagógusok számára – segédanyag. (2001) Budapest, Didaktikai Műhely Bt.

Gabnai Katalin – drámatanár, kritikus – munkássága folyamán azért küzdött, hogy a pedagógusok nyitottabbak legyenek a drámapedagógiai módszerek alkalmazására. Nem a dráma nevű tantárgy oktatásának népszerűsítése volt a célja, hanem a drámapedagógiai eszközök széleskörű alkalmazásának népszerűsítése.¹² Egy interjúbán így fogalmazott: „A dráma sosem csak tantárgy. Módszer és tantárgy egyben.”¹³ Vélekedésével teljes mértékben egyetérthetünk, hiszen tapasztaltuk ezen módszer sokoldalú alkalmazhatóságát.

A pedagógusoknak – akik élni kívánnak a drámapedagógiai módszerek által nyújtott lehetőségekkel – módszertani segítséget nyújt a Gabnai Katalin által írt *Drámajátékok – Bevezetés a drámapedagógiába* című könyve.

Nézzük tovább időrendben a drámapedagógiai módszerek elterjesztésére irányuló kísérleteket!

1972-ben Debreczeni Tibor a Népművelési Intézetben az amatőr színjátszás felelőseként igyekezett tágítani a drámapedagógia alkalmazásának lehetőségeit.

1988-ban megalakult a ma is működő Magyar Drámapedagógiai Társaság, mely a drámapedagógia hazai ügyeinek szervezéséért felelős. A társaság létrehozásának eredeti célja az volt, hogy a drámapedagógia bekerüljön a felsőoktatási intézmények tantervébe.¹⁴

1991-ben jelent meg először és ma is elérhető a módszertani kérdésekkel foglalkozó Drámapedagógiai Magazin, melynek létrehozása Debreczeni Tibor alapító szerkesztő munkájának köszönhető.

1992-ben alakult meg a Kerekasztal Színházi Nevelési Központ¹⁵, melynek célközönsége a mai napig az általános iskolás, valamint a gimnazista diákok köre. Ez a központ olyan művészi színvonalú előadásokat ad a gyerekeknek, melyekkel a hétköznapi életben előforduló erkölcsi, társadalmi problémákat elevenítik meg. Az előadásokhoz feldolgozó részek kapcsolódnak, amelyek adott esetben megszakítják vagy meg is előzhetik az előadásokat. Ezáltal a gyerekek résztvevőként szerezhettek tapasztalati tudást az őket körülvevő világ problémáiról.¹⁶

A Zsolnai József által kidolgozott Zsolnai-programok módszereinek kínálatában is megtalálhatóak a drámapedagógiai gyakorlatok. Az egyik ilyen program a Nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelési program (NYIK), melyben leginkább az anyanyelvi nevelési

¹² Gabnai Katalin (1999, 2011): *Drámajátékok – Bevezetés a drámapedagógiába*. H.n., Helikon Kiadó.

¹³ http://www.gyerekszinhaz.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2044:gabnai-katalin&catid=12:klasszikusok&Itemid=31, Miklya-Luzsányi Mónika interjúja

¹⁴ *Drámajáték-vezetői alapozó képzés pedagógusok számára – segédanyag*. (2001) Budapest, Didaktikai Műhely Bt.

¹⁵ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Dr%C3%A1mapedag%C3%B3gia>

¹⁶ <http://www.kerekasztalszinhaz.hu/altalaban>

feladatokra építenek a szerzők. A másik az Értékközvetítő és képességfejlesztő program (ÉKP), melyben nagy hangsúlyt fektetnek a művészeti képzésre.¹⁷ E programnak az a célja, hogy a gyerekeknek minél több lehetőséget biztosítson a sokoldalú képességfejlesztésre, s minél több területen szerezhessenek újabb ismereteket.

Mára már elmondható, hogy a drámapedagógia elismert, s hivatalosan is alkalmazott eszköze lett a magyar oktatásnak, és egyre több pedagógus él a drámapedagógia nyújtotta lehetőségekkel, melyek szoros kapcsolatban állnak a kooperatív tanulási módszerekkel.

¹⁷ http://ktm-varpalota.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=64

A drámapedagógia és a benne rejlő lehetőségek

A drámapedagógiát Magyarországon reformpedagógiai irányzatként említik. A drámapedagógia egy olyan művészetpedagógiai irányzat, mely a színház és a dráma eszközeit felhasználó módszerként jelenik meg az oktatásban. Fő célja a dramatikus cselekvésen keresztül megvalósuló tanulás. A drámapedagógia elsődleges célja nem egy produkcióra való felkészítés, hanem a drámán keresztül történő nevelés.¹⁸ Mint módszer – ahogy fentebb már említettem –, szinte minden tantárgy esetén alkalmazható.

Jonathan Neelands angol drámapedagógus a tanulás egy lehetséges megközelítésmódjaként beszél a drámajátékokról. Szerinte ezek óriási előnye abban rejlik, hogy a gyermekek nem objektív, elméleti tudást, hanem szubjektív, gyakorlatorientált, tapasztalatokra épülő tudást kapnak.¹⁹

Azt is fontosnak tartja, hogy a gyermek ne passzív befogadóként, hanem aktív jelentésteremtőként vegyen részt a tanítási órákon. Ezzel a gondolattal teljes mértékben egyetérthetünk. A gyerekek általában a már meglévő tapasztalataikat használják fel az új ismeretek értelmezéséhez, s cselekvés közben tanulnak a leghatékonyabban. Ehhez kiváló lehetőségeket nyújt a drámapedagógia; hiszen azzal, hogy a gyerekek különböző szituációkba képzelik magukat, s azokat el is játsszák, újabb tapasztalatokat szerezhetnek, s cselekvés közben jobban megismerhetik az őket körülvevő világot.²⁰

A dráma olyan valóságos helyzeteket szimulál, melyek különböző jelentéseket hordoznak.²¹ Ezek a pedagógusok által megteremtett szituációk lehetővé teszik a gyermekek számára a valós életben előforduló hasonló helyzetekben való boldogulást, hisz ez a tudás nem csupán elméleti, hanem tapasztalati ismereteken is alapul. Kaposi József a 2012-ben elfogadott új Nemzeti alaptantervről írt cikkében így fogalmaz erről: A „... műveltségi területek... fejlesztési célként hangsúlyozzák a tudás örömeinek, a beleélésnek, a személyes véleményalkotásnak és a társas tanulás különböző formáinak tanulásban betöltött fontos szerepét.”²²

¹⁸ <http://www.kislexikon.hu/dramapedagogia.html>

¹⁹ Jonathan Neelands (1994): Dráma a tanulás szolgálatában – Színházi füzetek/ VI. Budapest, Magyar Drámapedagógiai Társaság - Marczibányi Téri Művelődési Központ.

²⁰ U.o.

²¹ U.o.

²² Kaposi József (2012): Értékek és tartalmak, avagy a tartalom értékei, Új Pedagógiai Szemle, 2012, 1-3., 10.o. <http://www.ofi.hu/tudastar/uj-pedagogiai-szemle>

A drámapedagógia alkalmazása révén nem csupán az érzelmekre vagy az elméleti, objektív tudásra épít a pedagógus. A kettő csak együtt működik, hiszen bármilyen szituáció dramatizálásáról van szó, a körülmények megfelelő ismeretével, valamint személyiségünkkel is hozzá kell járulnunk a feladat sikerességéhez.²³ Jonathan Neelands így fogalmaz erről: „A dráma gyakorlati, azonnali visszajelzést biztosító tevékenység, mely bevonja az érzelmeket és az intellektust is (azt keresi, hogyan kapcsolhatók össze a személyes és intuitív tartalmak a tudományos megközelítéssel).”²⁴

Az új Nemzeti alaptanterv szerint a dráma tanítása olyan művészeti és művészetpedagógiai tevékenység, amelynek célja az élményeken keresztül történő megértés, valamint a kommunikáció, a kreativitás fejlesztése és az összetartozás érzésének erősítése.²⁵

Fontos, hogy a drámajáték gyermekközpontú, tehát a gyerekek meglévő nyelvi szintjének és érdeklődési körének megfelelő legyen. Ahogy irodalomórán, nyelvtanórán, matematikaórán, s egyéb órákon is, úgy a drámajátékok alkalmazásakor is figyelembe kell vennünk a gyermekek életkori sajátosságait. Nem szabad olyan helyzeteket teremtenünk, melyek nehezen érthetőek a gyerekek számára.

²³ Jonathan Neelands (1994): Dráma a tanulás szolgálatában – Színházi füzetek/ VI. Budapest, Magyar Drámapedagógiai Társaság - Marczibányi Téri Művelődési Központ.

²⁴ Jonathan Neelands (1994): Dráma a tanulás szolgálatában – Színházi füzetek/ VI. (13.o.), Budapest, Magyar Drámapedagógiai Társaság - Marczibányi Téri Művelődési Központ.

²⁵ Nemzeti alaptanterv – 2012 (2012), 157.o. <http://www.ofi.hu/nat-2012>

Drámapedagógia a csoportépítés szolgálatában

A drámapedagógián belül a tanítási drámában alkalmazhatunk olyan gyakorlatokat, melyeknek célja a gyerekek közti kapcsolatteremtés, bizalomépítés.²⁶ Ezek a gyakorlatok az alkalmazási korosztályt tekintve bármikor felhasználhatóak.

Gondoljunk egy elsős kisgyermek helyzetére, aki talán kétségekkel és félelmekkel telve indul az iskolának! Idegen környezetbe csöppenve, új társai között kell megállnia a helyét. Sem a tanítóját, sem osztálytársait nem ismeri még. Az első hetekben, amikor az elsős gyerekeknek még meg kell szokniuk az iskolai környezetet, célszerű olyan drámapedagógiai játékokat alkalmazni, melyek elősegítik a társakkal való megismerkedést. Mivel az ismerkedés játékosan történik, a gyerekek nem érzik magukat feszélyezve; jó hangulatban, vidáman történhet a társakkal való ismerkedés.

Az egyik legegyszerűbb ismerkedős játékunk a Név-lánc.²⁷ A játék célja – hasonlóan a többi ismerkedő-, kapcsolatteremtő játékhoz – az ismerkedés, a csoport kialakítása, s egy kellemes, hangulatos csoportszellem megteremtése. A játékot körben ülve játsszuk! A szabálya igen egyszerű, kicsi gyermekek számára is könnyen elsajátítható. A játék menete a következő: „A vezetőtől jobbra ülő játékos bemutatkozik, a következő megismétli az előzőt, majd hozzáteszi a saját nevét.”²⁸

Ez a játék amellett, hogy elősegíti a csoport tagjai közti ismerkedést, memóriafejlesztő gyakorlatnak is kiváló a frissen ismerkedő csoportok esetén. Amikor a gyermekek játékban való teljesítményét értékeljük, nagyon óvakodnunk kell attól, hogy azokat, akik nem tudták teljesíteni a feladatot, kudarcként érje az esetleges sikertelen teljesítés. Elsősöknél élhetünk azzal a könnyítéssel, hogy csak a keresztneveket kérjük, valamint ha a kisgyerekek megakad, az adott társa, akinek a neve nem jutott eszébe, segíthet neki.

Nagyobb gyerekek esetén nehezíthetjük is az imént említett játékot. Szintén körben ülve játsszuk egy frissen alakuló csoportban – például egy új szakkör indulása esetén –, ahol a gyerekek még nem ismerik egymást. 9-10 éveseknél már a nevek megjegyzésén túl más szavak memorizálását is elvárhatjuk. A játékszabály a Név-lánc szabályához hasonlóan alakul: a vezetőtől, pedagógustól jobbra ülő játékos bemutatkozik, s elmondja a kedvenc

²⁶ Drámajáték-vezetői alapozó képzés pedagógusok számára – segédanyag. (2001) Budapest, Didaktikai Műhely Bt.

²⁷ Kaposi László (2002): Játékkönyv. H.n., Kerekasztal Színházi Nevelési Központ – Marczibányi Téri Művelődési Központ.

²⁸ Drámajáték-vezetői alapozó képzés pedagógusok számára – segédanyag. (2001) (7.o.), Budapest, Didaktikai Műhely Bt.

színét, majd a következő gyermek megismétli az előző nevét, kedvenc színét, majd hozzáteszi a saját nevét és saját kedvenc színét. Persze a játékvezető pedagógus megválaszthatja, hogy milyen információt osszanak meg magukról a gyerekek – akár a kedvenc színt, kedvenc zenét, hobbit, vagy kedvenc süteményt, s még sorolhatnám.

Természetesen mindkét esetben az osztály, illetve a csoport létszáma is befolyásoló tényező lehet, hiszen minél többen vannak, annál nehezebb megjegyezni a neveket, illetve a plusz adatot a résztvevőkről.

Nyilvánvaló, hogy az ilyen típusú feladatok esetén nemcsak csoportépítésről és az egymásra odafigyelés képességének fejlesztéséről beszélhetünk, hanem a koncentrációs képességek fejlesztéséről is.

A csoportépítéshez, ahhoz, hogy megfelelő kapcsolat alakuljon ki a gyerekek között, szükséges a csoportismeret, valamint a csoporton belüli egyének önismerete. Az önismeret és a csoportismeret fejlesztését szolgálják a tanítási drámában alkalmazható ön-és csoportismereti játékok. Ezeknek a játékoknak több nevelési célja is van. Egyrészt hozzásegíti a tanulókat ahhoz, hogy mindenki vállalja fel a saját személyiségét mások előtt. Másrészt segítséget nyújt a játszóknak önuralmának, fegyelmének fejlesztésében is, valamint toleranciára is nevel; arra, hogy képesek legyünk másokat olyannak elfogadni, amilyenek.²⁹

Az ön- és csoportismereti játékok azt is elősegítik, hogy csökkenjen a gyerekekben az esetleges kisebbségi érzésből fakadó gátlás.³⁰ Ezek a játékok lehetőséget adnak arra, hogy minden gyermek aktívan vegyen részt a csoport munkájában, s bátran nyilvánuljon meg társai előtt. A játékvezetőnek igyekeznie kell, hogy minden gyermeknek lehetőséget adjon a megszólalásra. Ehhez jó megfigyelőképesség, pedagógiai érzék, valamint megfelelő irányítás szükséges. A játékvezető megfigyelőképessége és pedagógiai érzéke egyrészt azért fontos, hogy közbe tudjon lépni, ha észreveszi, hogy vannak olyan gyerekek, akik nem hagyják érvényesülni társaikat, másrészt a visszahúzó, félénk gyerekeket bátoríthatja.

²⁹ Drámajáték-vezetői alapozó képzés pedagógusok számára – segédanyag. (2001) Budapest, Didaktikai Műhely Bt.

³⁰ U.o.

A drámapedagógia, mint az erkölcsi nevelés eszköze

Egy pedagógusnak, tanítónak nem csupán az oktatási feladatok ellátására kell összpontosítania, hiszen nevelői tevékenységeket is el kell, hogy lásson. A pozitív személyiségjegyek kialakítása, valamint az erkölcsi nevelés is ezek körébe tartozik. A *Nemzeti alaptanterv* kifejezetten nagy hangsúlyt fektet az erkölcsi nevelés fontosságára. A Fejlesztési területek – nevelési célok című fejezetében első helyen szerepeltetve így fogalmaz erről: „A köznevelés alapvető célja a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatának elmélyítése, igazságérzetük kibontakoztatása.”³¹

A Juhász Gyula Pedagógusképző Karon folytatott tanulmányaink során nagyon sokszor hallhattuk tanárainktól, hogy a pedagógus egész személyiségével neveli a gyermekeket, hatással van az erkölcsi fejlődésükre. Egyetérthetünk azzal, hogy a gyermekek előtt a pedagógus az egyik olyan meghatározó személy, aki mintaként szolgál.

A *Nemzeti alaptanterv* azt is kimondja, hogy az erkölcsi nevelés legyen életszerű és készítsen fel az életben elkerülhetetlen értékkonfliktusokra.³² Ezért a pedagógus bizonyos erkölcsi kérdések tisztázására megfelelő helyzetet teremthet. Példaként gondoljunk egy egyszerű esetre, mellyel a gyermekek is bármikor találkozhatnak.

Képzeljük azt, hogy egy bolti lopásnak vagyunk a szemtanúi, s végignézzük, ahogy a tolvaj a táskájába csúsztat egy csomag felvágottat. Tegyük fel, hogy ismerjük a tolvajt, ő a szomszédunk. Tudjuk róla, hogy nem régen vesztette el az állását, pillanatnyilag nincs jövedelme, de gyermekeit – akiket egyedül nevel – el kell tartania valamiből. Most ott állunk a boltban, s ahogy végignézzük a lopást, mely a jogszabályok szerint már bűncselekménynek minősül, az a kérdés merül fel bennünk, hogy nekünk, szemtanúknak hogyan kellene helyesen cselekednünk? Szólni kellene a biztonsági őrnek, s ezzel még jobban ellehetetleníteni az egyedülálló anya helyzetét? Azzal nem cselekednénk helyesen. De azzal vajon helyesen cselekednénk, ha úgy tennénk, mintha semmit sem láttunk volna, s hagynánk, hogy a tolvaj büntetlenül kísértáljon a boltból? Ez a megoldás sem elfogadható. Ez esetben két lehetőség közül melyik mellett kellene döntenünk? Miután a gyermekek megismerték a szituációt, kiadhatjuk nekik az alábbi feladatot.

³¹ Nemzeti alaptanterv – 2012 (2012), 6.o. <http://www.ofi.hu/nat-2012>

³² U.o.

Alkossunk öt-hat fős csoportokat! Miután ez megtörtént, minden csapat húz egy borítékot, mely a rá vonatkozó feladatot tartalmazza. Minden csapat dolga az lesz, hogy önállóan jelenítsék meg a szituáció folytatását. A borítékban lévő utasítás azt tartalmazza, hogy hogyan kell folytatódnia a történetnek. Az egyik csapatnak például úgy kell befejezni a történetet, hogy a szemtanú szól a biztonsági őrnek a lopásról, s így lebuktatja a tolvajt. Egy másik csoportnak azt kell megjeleníteni, hogy a szemtanú megkéri a tolvajt, tegye vissza a lopott árut a polcra, különben szól a biztonsági őrnek. A harmadik csapatnak azt a helyzetet kell bemutatnia, amikor a szemtanú nem szól a biztonsági őrnek, hanem a bolt előtt megvárja a tolvajt, s ott mondja el neki, hogy helytelen, amit tett. A negyedik csoportnak úgy kell eljátszani a történet befejezését, hogy a tolvaj 8-9 éves gyermekei – akik eddig a bolt előtt várakoztak édesanyjukra –, éppen akkor jelenjenek meg az üzletben, amikor a biztonsági őr a többi vásárló előtt kipakoltatja édesanyjuk táskáját. Minden csapatnak az a feladata, hogy tíz perc alatt osszák el egymás között a szerepeket, majd a feladatuknak megfelelően párbeszédes jeleneteket alkossanak.

Ezeket a szituációkat be is mutatják a társaiknak. A történet szereplői a következők lehetnek: a tolvaj, a szemtanú, a biztonsági őr, vásárlók, pénztáros, s a negyedik csoport esetén még a gyerekek. Természetesen a csoportok létszámát az osztály összlétszámától függően szükséges alakítani. Az semmiképpen nem célszerű, hogy túl sok csoportot alkossunk, mert a jelenetek megtekintése túl sok időt venne igénybe. Ügyelnünk kell arra, hogy a bemutatásnál mindegyikre sor kerüljön. A jelenetek bemutatását a vélemények kifejtésének kell követni. Az értékelésnél fontos, hogy a gyermekek munkáját főként pozitív, építő kritika érje. Persze azt a többi gyermek, vagy a pedagógus is elmondhatja, hogy mi az, amit másképpen is meg lehetett volna oldani. Ilyen és hasonló drámai szituációk teremtésével lehetne különböző erkölcsi kérdéseket megbeszélni a gyerekekkel. Azzal, hogy egy ilyen helyzetbe képzelik bele magukat, fantáziájukat is fejleszthetjük.

Ebből is láthatjuk azt, hogy a drámapedagógiai eszközök egyszerre több pedagógiai célt is szolgálhatnak. Ez a szituációs gyakorlat például egyszerre teszi lehetővé a gyerekek kommunikációs képességeinek fejlesztését a párbeszéd megfogalmazásával; a képzeletük fejlesztését a történet befejezésével; az alkotói attitűdök felébresztését egy jelenet létrehozásával. Lehetővé teszi még azt, hogy ki merjenek állni egymás elé, s félelem nélkül szerepeljenek, hisz biztonságot ad nekik az, hogy nem egyedül, hanem csoporttársaikkal együtt történik a bemutatás. Ez a feladat segíti a csoportban való együttműködést, valamint az egymásra figyelés, az egymás meghallgatásának képességét is. A jeleneteket követő megbeszélés, értékelés során fejlődik a gyermekek empátiás készsége, s erkölcsi tanulságok

levonására is sor kerülhet. Láthatjuk tehát, hogy egyetlen drámapedagógiai gyakorlattal mennyi készséget, képességet lehet fejleszteni. Ez esetben egyszerre végzünk oktatói és nevelői tevékenységet.

Ennek a feladatnak az erkölcsi nevelés a fő célja. A gyerekekkel meg kell éreztetni azt, hogy vannak olyan helyzetek az életünkben, amikor azért nem tudunk helyesen dönteni, mert igazán helyes döntés nincs. Ez a példa azt mutatja, hogy bármelyik megoldást választjuk, valamilyen szempontból rosszul döntünk. Vagy egy bűncselekményt, a lopást hallgatjuk el, vagy egy anya lehetőségeit korlátozzuk abban, hogy ellássa gyermekeit. A feladat a probléma emberséges megközelítéséhez segít minket. Az anya bűne az ismert okok miatt eltörpül, s kevésbé számít bűnnek. S talán a szemtanú is akkor cselekszik helyesen, ha az anya – és főleg a gyermekei – érdekében hallgat.

Nagyon fontos, hogy alsó tagozaton ne csak a tanítási órákon folyjon nevelői tevékenység. A tanórán kívüli nevelés fontos színtere a napközi otthon is, ahol irányított foglalkozáson is végezhetünk nevelő munkát. Fontos, hogy ezeken a foglalkozásokon ne adjunk a gyerekeknek megterhelő feladatokat, hisz sokszor eléggé kimerültek a tanítási órák után. Igyekezzünk olyan játékos feladatokat adni nekik, melyek nem túl fárasztóak, de alkalmasak a személyiségfejlesztésre. A drámajátékok, drámapedagógiai eszközök ennek a célnak tökéletesen megfelelnek.

A következőkben egy általam megtartott irányított napközis foglalkozáson keresztül szeretném bemutatni, hogyan próbáltam mesefeldolgozás segítségével beszélgetést s drámai játékot alkalmazva hozzájárulni a gyerekek pozitív személyiségjegyeinek kialakításához. A foglalkozást két helyen is megtartottam 3. osztályos gyerekeknek. Az egyik helyszín az SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános Iskolája, Alapfokú Művészetoktatási Intézménye, Napközi Otthonos Óvodája volt, a másik pedig az orosházi Székács József Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium, ahol videó-felvétel is készült a foglalkozásról. Így össze tudtam hasonlítani a foglalkozásokon szerzett tapasztalatokat.

Az alábbi tervezetből jól követhető a foglalkozás menete. Emellett a tervezet tartalmazza a foglalkozás szerkezetét, oktatási céljait, tanulás-irányítási feladatait, valamint az adott részre szánt időt, az alkalmazott módszereket, eszközöket, munkaformákat, valamint a fejlesztendő kompetenciákat.

Foglalkozási tervezet

A foglalkozás témája: Mesefeldolgozás

Foglalkozás feladata: Mesefeldolgozáson keresztül az igaz barátság fogalmának meghatározása

A foglalkozás típusa: új ismeretet közlő

Kompetenciafejlesztési feladatok:

- kreativitás fejlesztése
- kézügyesség fejlesztése
- empátiafejlesztés
- figyelemfelkeltés: igény kialakítása arra, hogy pozitív emberi tulajdonságokat alakítsunk ki magunkban
- szóbeli kommunikáció fejlesztése
- egymásra való odafigyelés: igény kialakítása arra, hogy a körülöttük élő emberekre odafigyeljenek
- önbizalom-fejlesztés
- felkészítés a határozott, önálló kiállásra
- önálló véleménykifejtés fejlesztése
- logikus gondolkodás fejlesztése

Munkaformák:

- frontális osztálymunka
- páros munka
- egyéni munka

Eszközök:

a/ Tanítói: szőnyeg, párnák, pad, asztalterítő, prototípusok, Kedves Grimm meséim

b/ Tanulói: színes ceruza, sablonok, ragasztó, olló, rajzlap, hurkapálca

Felhasznált irodalom: Kedves Grimm meséim, é.n., Pallas Antikvárium Kft.. (Felelős kiadó: Kerekes László ügyvezető igazgató)

Mellékletek: Melléklet I./1.

Melléklet I./2./a,

Melléklet I./2./b,

Szerkezet, oktatási célok Tanulás irányítási feladatok	A foglalkozás menete	Idő	Fejlesztendő kompetenciák	Módszerek, eszközök, munkaformák
<u>I. Bevezető</u> <u>rész:</u> Bemutatkozás Ráhangolás Motiváció Problémafelvetés	- Sziasztok gyerekek! - Hajni néni vagyok. A mai napon én fogom nektek tartani a foglalkozást. - Egy játékot hoztam nektek. Ezzel indítjuk a foglalkozást. Kérek hozzá két bátor jelentkezőt! <i>A két jelentkező kimegy.</i> - A játék neve Vakvezetés. Az egyikőtök szemét bekötöm. Akinek nincs bekötve a szeme, úgy vezesse nem látó társát, hogy közben csak a kezét érinti meg! Nagyon fontos, hogy óvatos legyen a vezető gyermek! Indulhat a játék! - Mit tapasztaltatok a játék alatt? - <i>Én először féltem, de éreztem, hogy biztonságban vagyok.</i> - Örülök, hogy ezt hallom. Szerintetek mire volt szükség ehhez a feladathoz? - <i>Bizalomra.</i> - Úgy bizony. A bizalom viszont nem csak ebben a helyzetben fontos. A barátság egyik legfontosabb alapköve		 Egymásra való odafigyelés Szóbeli kommunikáció	Tanítói közlés Tanítói utasítás Tanítói közlés M.:játék Tanítói utasítások Tanítói kérdés Tanulói válasz Tanítói kérdés Tanulói válasz Magyarázat

Nyílt célkitűzés	is. Most egy olyan mesét ismerhettek meg, ami a barátságról szól. - Vegyétek le a cipőtoket, és kuporodjatok le a szőnyegre! Akinek nem jut hely a szőnyegen, üljön le a párnákra! Mindenki elhelyezkedett kényelmesen? - <i>Igen.</i> - Akkor most felolvasom nektek ezt a mesét. A címe: Macska-egér barátság.	5'	Figyelem	Tanítói közlés Tanítói utasítás Eszközök: szőnyeg, párnák Tanítói kérdés Tanulói válasz Tanítói közlés Frontális o.m.
<u>II. Fő rész:</u>				
Problémafelvetés	<i>Felolvasom a gyerekeknek a mesét.</i> - Ki mit gondol a szereplőkről? Kezdjük a macskával! - <i>Hazudós.</i> - <i>Furfangos.</i>	5'	Figyelem Önálló véleménykifejtés	Bemutató olvasás Beszélgetés Tanítói kérdések Tanulói válaszok Frontális munka
Fogalomalkotás	- Így igaz. Miért gondolod azt, hogy furfangos?		Érvelés Szövegértés Problémaérzékenység	
Problémafelvetés	- <i>Azért, mert jó ürügyet talált ki, hogy elmehessen a templomba.</i> - <i>Azért is, mert olyan furfangos neveket talált ki a kismacskáknak.</i>			
Következtetés	- Igen, valóban. Az egérről mit gondoltok? - <i>Jószívű.</i> - Miért gondolod, hogy jószívű? - <i>Azért, mert az egér is elmehetett volna otthonról valamilyen ürüggyel, de ő nem csapta be a macskát.</i> - Tehát ő becsületesebb, mint a macska. - Van még valami gondolat az		Önálló véleménykifejtés Érvelés Szövegértés Problémaérzékenység	

Problémafelvetés	egérről? - Szorgalmas és előrelátó. - Miért gondolod ezt? - Mert ő inkább a nehéz téli időre elrakta a zsírt. Takarékoskodott. Ő is megehetette volna.		Érvelés	
Problémafelvetés	- Miért mondtad, hogy szorgalmas? - Azért, mert amíg a macska nem volt otthon, minden házimunkát elvégzett. Nagyon házias.		Önálló véleménykifejtés Érvelés	Tanítói kérdések Tanulói válaszok Frontális o.m.
Következtetés	- A macskára elmondható ugyanez? - Nem, mert ő nem segített az egérnek.			
Problémafelvetés	- Tehát ő lusta. És mennyire volt előrelátó a macska? - Egyáltalán nem volt az, mert hiába ette meg az összes zsírt, nem maradt neki télire.		Problémaérzékenység Szövegértés	
Elemzés	- Így van. Korábban azt mondtátok, hogy csak ürügyet talált ki a macska, hogy elmehessen otthonról, anélkül, hogy az egér gyanakodna. Mit gondoltok a macskának erről a viselkedéséről? - Úgy lett volna tisztességes, ha megosztja a zsírt az egérrel.		Önálló véleménykifejtés Empátia	
Problémafelvetés	- Igazad van. De mit tehetett volna a macska akkor, ha már megette a zsírt? Helyre tudta volna még hozni, amit tett?		Problémamegoldás	Beszélgetés Tanítói kérdések
Elemzés	- Bevallhatta volna az egérnek, és megbánhatta volna. - Szerintetek hogy reagált volna erre		Problémaérzékenység	Tanulói válaszok

	az egér? Megbocsátott volna a macskának? - <i>Ha igazán megbánta volna a macska, megbocsátott volna neki az egér, mert olyan jószívű.</i> - <i>Nem volt szép dolog becsapnia a macskát.</i> - Én is azt gondolom, hogy az egér megbocsátott volna a macskának, ha igaz bocsánatot kér. Mert ha őszintén bocsánatot kérünk, akkor bocsánatot nyerünk. Van, hogy az ember hibázik, de az a fontos, hogy őszintén megbánjuk, amit tettünk. Ki az, aki este, lefekvés előtt végig szokta gondolni azt, hogy aznap mit csinált, vagy esetleg megbántott-e valakit? Meséljetekek róla! <i>A tanulók saját élményeinek meghallgatása.</i>		Empátia Önálló véleménykifejtés	
Problémafelvetés	- Miből gondolhatjuk, hogy a macska előre kitervelte ezt az egészet? - <i>Abból, hogy a macska nyájaskodott az egérrel, s a barátjának tetette magát. A macska akart összeköltözni az egérrel, mert tudta, hogy be akarja csapni.</i>		Önálló véleménykifejtés Problémaérzékenység	Magyarázat Beszélgetés Tanítói kérdés
Problémafelvetés	- Igen. Hallottátok már azt a mondást, hogy lakva ismeri meg az ember a másikat? Mit jelenthet ez? - <i>Azt, hogy hosszú időn keresztül nem tudja senki megjátszani magát. Csak akkor ismerem meg igazán a másikat,</i>		Érvelés Logikus gondolkodás	Tanulói válaszok Tanítói kérdések Magyarázat

Következtetés	<i>ha sok időt töltök vele.</i> - Látjátok, először a macska is barátságosnak mutatta magát. A mese elején gondoltatok arra, hogy kivel fogtok tartani? Volt -e előítéletek? - <i>Igen, én azt gondoltam az elején, hogy a macska is jószívű.</i> - Látjátok? Ez az, amire nagyon vigyázni kell. Nem szabad az előítéleteink alapján dönteni! - Tehát akkor kiderült, hogy a macska nem volt igaz barátja az egérnek. Szerintetek mit jelent az igaz barátság?			Tanítói kérdés Tanulói válasz
Fogalomalkotás	- <i>Szerintem az igaz barát mindig segít a barátján, bármikor lehet rá számítani.</i> - <i>Szerintem még ezen kívül meg lehet benne bízni, és tud titkot tartani.</i> - Így van. Ezek szerintem is szükségesek az igaz barátságához. - Ki emlékszik a macskák neveire?	Önálló véleménykifejtés		Beszélgetés Tanítói kérdés Tanulói válaszok
Problémafelvetés	Soroljuk csak el! - <i>Fölétle, Felétbe, Egészbe.</i> - Vajon mit jelenthetnek ezek a nevek? Miért pont ilyen neveket mondott? - <i>Azért, mert ezek a nevek azt mutatták, hogy mennyi zsírt evett már meg a macska.</i> - Igen. De emlékeztek arra, hogy a macska az egér rokonának nevét felemlégette? Emlékeztek arra a	Emlékezet Beszélő nevek értelmezése Emlékezet		Tanítói utasítás Tanulói válasz Beszélgetés Tanítói kérdések Tanulói válaszok Frontális o.m.

Problémafelvetés	névre? Mi is az a név? - <i>Morzsálop.</i> - Mire utalhat ez a név? - <i>Arra, hogy az egér lopott már morzsát.</i>		Szövegértelmezés	Tanítói kérdések Tanulói válaszok
Következtetés	- Tehát ez azt jelenti, hogy volt olyan idő, amikor az egér sem volt becsületes. Legalábbis erre gondolhatunk ebből a névből. Láthatjuk, hogy mindenki hibázhat, de az a fontos, hogy megbánjuk, s azután ne úgy éljünk tovább. Látjátok, az egér a macskát már nem csapta be.		Magyarázat	
Problémafelvetés	- Mit jelenthet a mese utolsó mondata? Olvasom: „Látod, ilyen a világ sora.”		Szövegértés	Tanítói kérdés
Általánosítás	- <i>Azt, hogy a gyengébb marad alul.</i> - Igen, mert a gyengébbek nagyon sok esetben ki vannak szolgáltatva az erősebbeknek. De biztosan tudjátok, hogy nem minden történet vége ilyen szomorú. A mesékben a legtöbb esetben a jók győznek a rossz szereplők fölött.			Tanulói válasz Magyarázat Frontális o.m.
Általánosítás	- Kivel fordult már elő olyan, hogy a nagyobbak kicsúfolták, bántották, például azért mert még kicsi volt? <i>Saját élmények meghallgatása.</i> Ha nagyok lesztek, ez nektek is jusson eszetekbe, s pont azért, mert ez nektek is rosszul esik, ne viselkedjetek így a nálatok		Hétköznapi életben való jártasság Egymás meghallgatása Empátia	Beszélgetés Magyarázat

Értékelés	kisebbségekkel! - Te mit tettél volna a macska helyében? - <i>Nem csaptam volna be az egeret.</i> - Örülök, hogy ilyen jót beszélgettünk a meséről. Nagyon okos hozzászólásaitok voltak. - Most mindenki vegyen elő egy rajzlapot, grafitceruzát, hurkapálcát, ollót, ragasztót! Ezen kívül színes ceruzát is vegyetek elő! <i>A gyerekek előkészítik a felszerelést.</i>	15'		Tanítói kérdés Tanulói válasz Dicséret Tanítói utasítás Frontális o.m. Eszközök: hurkapálca, olló, ragasztó, színes ceruza, grafitceruza, rajzlap
Részcélkitűzés	- Mindenki készítse el magának a számára szimpatikusabb szereplő bábját! A kezemből vannak a szereplők bábjai elkészítve. Így fog kinézni, ha elkészült. Sablonok segítségével rajzolhatjátok meg a figurákat! <i>Kiosztom a sablonokat.</i>		Fegyelmezett munkavégzés	Tanítói utasítás Tanítói közlés Szemléltetés Tanítói kérdés Eszközök: prototípus, sablonok
Prototípus bemutatása	- Akkor most mindenki vegyen az asztalról egy rajzlapot, és rajzolja körbe a sablonokat! <i>A gyerekek rajzolnak.</i>			Tanítói utasítás
Önálló létrehozás	- Aki ezzel elkészült, rajzolja meg a szereplő arcát, majd színezza ki! <i>A gyerekek dolgoznak.</i> - Aki ezzel elkészült, vágja ki a figurát a rajzlapról! - Ha mindennel készen vagytok, a kivágott figurát ragasszátok a hurkapálcára, és kész is van a báb! Szóljon, akinek segítségre van		Fegyelmezett munkavégzés Feladattartás	Önálló munka Tanítói utasítások

Értékelés	szüksége! <i>A gyerekek befejezik a munkát.</i> - Aki elkészült, rakjon rendet a padján, dobja ki a szemetet! - Mutassátok meg egymásnak a munkáitokat!	15'		Tanítói utasítások
Részcélkitűzés	- Látom, mindenki nagyon szép bábokat készített. Ügyesek vagytok! - Most játszunk egy kicsit. Bábszínházazni fogunk. Mindenki válasszon magának egy párt! A párok találjanak ki egy új befejezést a ma megismert mesének! Igyekeztek olyat kitalálni, amely megmutatja, hogy hogyan kellett volna a macskának cselekednie! Ezután az átlalatok készített bábokkal		Hatékony együttműködés	Tanítói utasítás Dicséret M.: drámapedagógiai játék Tanítói utasítások Páros munka
Önálló létrehozás	eljátszhatjátok azt! Öt percet kaptok arra, hogy a jeleneteket megbeszéljétek, s elpróbáljátok. A szöveget ti találjátok ki! <i>A gyerekek próbálnak.</i> - Letelt az idő. Mindenki üljön le! Kezdjük a jelenetek bemutatását! <i>A párok bemutatják a produkciókat.</i> <i>Jelenetek megbeszélése.</i>	15'	Eredetiség Kreativitás Egymás meghallgatása	Eszközök: pad, asztalterítő, szőnyeg, párnák, bábok
<u>III. Befejező rész:</u>				
Értékelés	- Nagyon büszke vagyok rátok. Nagyon ötletes jeleneteket láthattunk. Mindenki tapsolja meg a társát a produkcióért!			Dicséret Tanítói utasítások
Tanulói értékelés	- Akinek dobom a babzsákot, az		Egymás	

Tanítói értékelés	fejezze be a mondatot! - <i>A mai foglalkozáson az tetszett a legjobban...</i> - <i>Szerintem a legötletesebb jelenet...</i> - <i>A foglalkozáson megtanultam, hogy...</i> - <i>A legizgalmasabb feladat...</i> - Köszönöm a munkátokat! Nagyon jól éreztem magamat veletek. Szép bábokat készítettetek, és nagyon szép jeleneteket mutattatok be. Ügyesek voltatok.	5'	meghallgatása	Tanulói válaszok
	Óra végi szervezés			Dicséret Tanítói utasítás

Az említett napközis foglalkozásokon a *Macska-egér barátság* című mesét dolgoztuk fel a gyerekekkel. A foglalkozási terv nem egy szokványos szövegfeldolgozó órának megfelelően épült fel, ugyanis a kommunikációs képességek és a személyiségfejlesztés mellett a kézügyesség fejlesztése is szerepet kapott az órán.

A mesével való ismerkedés tanítói bemutató olvasással történt. Ezt követően hosszabb beszélgetést alkalmazva az igaz barátságról és arról oszthatták meg a gondolataikat a gyerekek, hogy hogyan kellett volna helyesen cselekednie a macskának. Ezzel az önálló vélemény kialakítása, a szóbeli kommunikációs képesség fejlesztése, valamint az erkölcsi nevelés, a személyiségfejlesztés volt a célom. A csoportokban azt tapasztaltam, hogy mindkét szereplő helyébe beleélték magukat a gyerekek, s különböző megoldásokat találtak arra, hogy hogyan cselekedhetett volna a macska. Ezzel a gyerekek kreativitását is sikerült fejleszteni.

A beszélgetés során olyan fogalmak is elhangzottak – olykor a gyermekek szájából is –, mint a megbocsátás, vagy a bűnbocsánat. Mindkét csoport esetében nagyon értékes gondolatokkal gazdagították egymást a diákok. Saját életükből is hoztak példát azzal kapcsolatban, amikor az erősebbek bántották a gyengébbeket. Lehetőséget kaptak arra, hogy megosszák a többiekkel, ha velük is történt hasonló eset. Így az órán említett fogalmak aktualizálásával az olvasottak közelebb kerültek a gyermekek mindennapi életéhez.

Ezután a gyerekek elkészítették a szereplők bábfiguráit. Ehhez színes ceruzára, grafitceruzára, rajzlapra és hurkapálcára volt szükség. Miután a gyerekek sablonok segítségével körberajzolták az állatformákat, megrajzolták az arcukat, majd kiszínezték és körbenyírták figurákat. A papírból készült állatokat hurkapálcára ragasztották, s már el is készültek a bábok. Ezzel kézügyességük fejlesztése volt a célom.

A bábfigurák elkészítését bábszínházazás követte. A gyerekek a saját maguk készítette bábokkal eljátszhatták azt, hogy hogyan kellett volna helyesen cselekednie a macskának, illetve más befejezést találtak ki a mesének. Mindenkinek volt lehetősége a szereplésre. Ez a feladat jól fejlesztette a gyerekek kreativitását, valamint lehetőséget nyújtott a gyerekek közötti együttműködésre a jelenetek megalkotása során. A pozitív személyiségjegyek közül az empátia fejlesztését is szolgálta a játék. Ezen kívül a tanulók színház és művészet iránti érdeklődésének felkeltésére is alkalmasnak bizonyult.

Azt tapasztaltam, hogy a gyerekek nagyon jól érezték magukat a bábos szerepjátékban. Nagyon ötletes jeleneteket láthattunk tőlük, melyek megvalósításához a fantáziájukat kellett használniuk. Úgy gondolom, hogy ez a módszer is – az élményszerű tanulás lehetőségének megteremtése mellett – nagyon hatékonnak bizonyult a képességfejlesztésre.

Drámapedagógia az anyanyelvi nevelésben

Már az alsó tagozatban nagyon fontos szerepe van az anyanyelvi nevelés keretein belül a kommunikációs nevelésnek; a gyerekek kommunikációs készségeinek fejlesztését időben el kell kezdenünk. A kommunikáció fejlesztése „az anyanyelvi és irodalmi nevelés elválaszthatatlansága okán az integrált nyelvi- irodalmi- kommunikációs fejlesztés során realizálódhat.”³³ Tehát ezek azok a fejlesztési területek, melyek során a legtöbb lehetőségünk van a kommunikációs készségek fejlesztésére. A kommunikáció az anyanyelvi nevelésben nemcsak célként, hanem eszközként, módszerként is megjelenik. Ezért ami az anyanyelvi oktatást illeti, kommunikációközpontú oktatásról kell beszélnünk.

Mivel a kommunikáció nem mindig verbális (önkéntelen testbeszéd, arcjáték, szándékos mozdulatok, stb.), így már alsó tagozaton szerepet kell kapni a nonverbális kommunikáció egyes elemei megismertetésének, valamint gyakorlásának.³⁴ Az anyanyelvi nevelésnek ez egy olyan területe, ahol a drámai játékok alkalmazása szükséges és hasznos.

Számos drámapedagógiai játékot ismerünk, melyeket a tanítási órákon is alkalmazhatunk a különböző kompetenciák fejlesztése érdekében. A következőkben néhány olyan játékot szeretnék bemutatni, melyet bátran használhatunk az anyanyelvi nevelési órákon.

A kritikai gondolkodás fejlesztése c. könyvben olvashatunk egy játékról, melynek neve Belső hangok. Ez a játék egy drámapedagógiai eljárás, mely során elmélyíthetjük az olvasásélményt, valamint emberismeretre taníthatjuk általa a gyerekeket. Nagyobb, akár gimnazista gyerekeknél is eredményes lehet, mivel „alkalmas arra, hogy narratív és drámai művek szereplőinek indítékait feltárjuk, a köztük lévő viszonyokat értelmezzük.”³⁵ A belső hang (gondolat-kihangosítás) során a gyerekek egy-egy szereplő helyzetébe képzelik magukat, s megfogalmazzák azt, hogy mit gondolhatott, érezhetett a szereplő az adott helyzetben. A játék akár szóban, akár írásban történik, az óra jelentésteremtés illetve a reflektálás részében egyaránt szerepelhet.³⁶

A dramatizálás, azaz színjáték során „a történet egy párbeszéd nélkül íródott eseménymozzanatát, mozzanatait kell a párnak vagy csoportnak előzetes felkészülés után

³³ H. Molnár Emese (2012): Kooperatív módszerek a gyakorlatban (3.o.) <http://www.jgypk.u-szeged.hu/tamopb/download/tananyag/>

³⁴ U.o.

³⁵ Bárdossy Ildikó, Dudás Margit, Pethőné Nagy Csilla, Priskinné Rizner Erika (2002): *A kritikai gondolkodás fejlesztése*. Pécs – Budapest, Pécsi Tudományegyetem.

³⁶ H. Molnár Emese (2012): Kooperatív módszerek a gyakorlatban. <http://www.jgypk.u-szeged.hu/tamopb/download/tananyag/>

párbeszéddel eljátszani. Egyszerű példa: A királyfi találkozott egy anyókéval. Illendően köszönt neki. Az anyóka kedvesen fogadta a királyfi köszönését. > – Jó napot öreganyám! – Neked is édes fiam!”³⁷ A feladat szintén a jelentésteremtés, illetve reflektálás szakaszában alkalmazható.

Az érvelő játék is remek lehetőséget ad a kommunikációs készségek fejlesztésére, de emellett fontos az is, hogy megfelelő módon megtanuljanak érveket fogalmazni egy állítás mellett vagy ellen. „A tanító a játék során egy ellentmondásos témát ismertet az osztállyal, vagy a történet valamely szereplőjének viselkedésével kapcsolatban tesz fel egy eldöntendő kérdést.”³⁸ Ezt követően az osztályt két részre kell osztani a lehetséges álláspontok képviselőire. Az osztály egyik fele az érveket, a másik fele pedig az ellenérveket gyűjti. A gyerekek feladata az, hogy érveket írjanak fel csoportmunkában az álláspontjuk mellett. A játék a két csoport összegyűjtött érveinek ütköztetésével folytatódik.³⁹ Mivel a gyerekek által írt érveket, ellenérveket szóban ütköztetik egymással, így a kommunikatív kompetencia fejlesztésére, például a szóbeli kifejezőképesség fejlesztésére is szolgál.

A következőkben az általam megtartott olvasásórákat kívánom elemezni, melyek bizonyos részei a DVD-mellékletben megtekinthetők.⁴⁰

Ezek az olvasásórák természetesen a gyermekek erkölcsi nevelését is szolgálták, így ezen dolgozat erről szóló fejezetében is feltüntethetném az elemzéseit. Mégis itt szerepeltetem ezeket, mivel az olvasásóra tantárgyi vonatkozásából adódóan elsősorban az anyanyelvi kommunikációs kompetenciák fejlesztésére irányul.

Az első bemutatandó olvasásóra színtere az SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános Iskolája, Alapfokú Művészetoktatási Intézménye, Napközi Otthonos Óvodája volt.

Az alábbi óravázlat segítségével nyomon követhető az óra menete.

³⁷ H. Molnár Emese (2012): Kooperatív módszerek a gyakorlatban (19.o.) <http://www.jgyrk.u-szeged.hu/tamopb/download/tananyag/>

³⁸ H. Molnár Emese (2012): Kooperatív módszerek a gyakorlatban. <http://www.jgyrk.u-szeged.hu/tamopb/download/tananyag/>

³⁹ U.o.

⁴⁰ Melléklet V.

Óravázlat a Tisztesség és becsület c. olvasmányhoz

Tananyag: Tisztesség és becsület c. olvasmány, Fehér Klára írása (Megjelent: Földvári Erika 2006. Olvasókönyv harmadik osztályosoknak. Szeged: Mozaik Kiadó. Melléklet II.)

Óra eleji szervezés:

Felelősök választása csoportonként: *íródeák, szóvivő, csendfelelős*

RÁHANGOLÁS

1. **Ismerem? Felismerem?- játék:** Kihívok egy gyermeket az osztály elé, középre. Ő lesz a kitaláló. Miközben a gyermek csukott szemmel áll az osztály előtt, közében, némán rámutatok egy jelentkezőre, aki a lehető legnagyobb csendben odamegy hozzá, és a kitaláló kezét a saját arcára helyezi. A kitaláló feladata: csak az arc és a haj érintése, tapintása alapján tájékozódva kell felismernie társát. Ha sikerült, akkor az a gyermek lesz az új kitaláló, akinek a személyét érintés alapján kitalálta az előző kitaláló. Amennyiben nem sikerült, úgy a kitaláló továbbra is közében marad, s egy másik társának felismerésével próbálkozhat. (Frontális osztálymunka.)
2. **Előismeretek mozgósítása:** Sokszor a külsőségek alapján ismerünk fel személyeket, élethelyzeteket. A külsőségek olykor megtévesztenek minket. A külsőségek előítéletekhez vezethetnek. Az előítélet jelentésének tisztázása. (Beszélgetés. Frontális osztálymunka.)
3. **Szókincsbővítés, közmondás aktualizálása:** Nagyméretű szókártya van a táblán, melyen ez szerepel: **A LÁTSZAT NÉHA CSAL** – jelentés megbeszélése, majd páros beszélgetés arról, hogy a saját életükben volt-e ilyen élményük. Egy-két jelentkező pár elmondja, mit mesélt neki a párja. (Páros munka, együttes megbeszélés.)
4. **Célkitűzés:** Olyan történettel ismerkedünk meg, melyben a látszat megtéveszti az egyik szereplőnket. Tisztesség és becsület a történet címe.

JELENTÉSTEREMTÉS

1. **Ismerkedés a szöveggel:** Hallgassátok meg a történetet! (Tanítói bemutatás – Ok.: 55.o., Melléklet 2. Frontális osztálymunka, tanítói bemutatás.)

2. **Utólagos címvizsgálat:** Miért éppen Tisztesség és becsület az olvasmány címe?
(Beszélgetés frontálisan.)
3. **Szövegértés ellenőrzése:** Állapítsátok meg a szöveggel kapcsolatos állításokról, hogy igazak vagy hamisak! (Igaz – Hamis-játék, Melléklet 5. Csoportmunka.)
4. **Belső hang:** Írjátok le nagyon röviden, mit gondolhattak magukban a szereplők az adott szituációban! A választ a szóvivőktől kérem! (Melléklet 6. Differenciált csoportmunka.)
5. **Némajáték:** A meséből kivett megadott részt kell mozdulatokkal, gesztusokkal megjeleníteni a csoportoknak, majd felkészülés után előadni. Mindig a következő csoport próbálja kitalálni, melyik részt játszották el, s ki melyik szerepet alakította! (Melléklet 7. Csoportmunka.)
6. **Dramatizálás (színjáték):** Egy csoport megbeszéli azt, hogy mit tehetett volna a torkos kislány, amikor látta, hogy a becsületes kislányt szidja meg helyette a tanító bácsi a félreértés miatt, majd bemutatják a jelenetet a társaiknak. Ezt a jelenetet a némajátékkal ellentétben párbeszédesen mutatják be! A csoport akkor beszél meg a jelenetet, amíg a többi csoport a néma jeleneteket beszél meg. (Melléklet 8. Csoportmunka.)

REFLEKTÁLÁS

Visszatérés a **közmondásra:** Vajon miért ezt választottam? (Beszélgetés.)

Óra végi szervezés:

1. **Otthoni feladat feladása:** illusztráció készítése a mese tanuló által kiválasztott mozzanatához.
2. **Az óra értékelése:**
 - a/ tanulói értékelés: Csak az arcoddal mutasd, hogyan érezted magad a mai órán!
 - b/ tanítói értékelés

Fehér Klára írása, a *Tisztesség és becsület* c. olvasmány⁴¹ mellett, hogy fejleszti a szövegértési képességeket, jelentősen hozzájárul a gyermekek erkölcsi épüléséhez is. Az ismert RJR- modellnek (Ráhangolás – Jelentésteremtés - Reflektálás) megfelelően építettem fel az órát.

⁴¹ Melléklet II./1.

Az óra eleji szervezéssel kezdtem a munkát. Minden csoportban kijelöltem az íródeákot, a szóvivőt, valamint a csendfelelőst.

Ezt követte a ráhangolás, melynek során az *Ismerem? Felismerem?* nevű, a drámapedagógiában ismert játékot motivációként alkalmaztam. Kiválasztunk egy kitalálót, aki kiáll az osztály elé. Miután bekötjük a kitaláló szemét egy sállal, egy tanulót kihívunk az osztályból, akinek az arcát, haját megérinti a kitaláló, s a kitalálónak érintés alapján kell megmondania azt, hogy ki áll előtte. Ez a játék igazán alkalmas arra, hogy bemutassuk azt, hogy az érintéssel csupán a külső tulajdonságokat tudta a kitaláló felmérni. Hiszen a gyermek arcának vonásairól, a hajának hosszáról, s esetleg a szemüvegéről jöttek rá a társuk kilétére a kitalálók. Ezzel a dramatikus játékkal lehetőségem nyílt arra, hogy rámutassunk, milyen könnyen ítélkezünk előítéleteink alapján anélkül, hogy más, szemmel nem látható tulajdonságokat is figyelembe vennénk.

Ezt a gondolatmenetet építettem tovább a frontális beszélgetés folyamán az előismeretek mozgósításánál, melynek célja a *külsőségek* szó fogalmának tisztázása. Ez a gyakorlat segít fantáziadúsan értelmezni a fogalmat, és mozgósítja a gyerekek korábbi tapasztalatait.

A beszélgetést továbbvezetve egy közmondással készítettem elő az olvasmány témáját. A gyerekekkel tisztáztuk a közmondás jelentését, majd párban folytattak beszélgetést arról, hogy a saját életükben volt-e olyan élményük, amikor előítéletek alapján döntöttek valamiről. Egy-két jelentkező pár elmondta az osztálynak, hogy mit mesélt neki a társa. Ezzel nemcsak a kommunikációs készségeket, hanem szociális kompetenciát, az egymásra való odafigyelést, s egymás meghallgatásának képességét is fejlesztettük. A ráhangolás utolsó mozzanata volt a célkitűzés, ahol a gyerekek számára nyilvánvalóvá vált, hogy az olvasmány témája összefüggésben áll az óra eddigi részével.

A jelentésteremtés volt a tanítási óra következő része, mely a szöveggel való ismerkedéssel indult, ez tanítói bemutató olvasás segítségével történt. Ezt egy utólagos címvizsgálat követte, ahol már azt fogalmazták meg a gyerekek, hogy miért ezt a címet kaphatta az olvasmány. Ez a feladat a gyerekek kommunikációs képességeinek, valamint önálló véleménykifejtő képességének fejlesztésére szolgált.

A szövegértés ellenőrzéseként egy Igaz-Hamis játékot⁴² vittem a gyerekeknek, melynek során állításokat mondunk az adott témához kapcsolódóan. A játék írásban vagy szóban is játszható. Amennyiben szóban bonyolítjuk le, a gyerekek igaznak vélt állítás esetén a magasba emelik például a névtáblájukat. Amennyiben hamisnak gondolják az állítást, a padon

⁴² Melléklet II./2./a,

hagyják azt. Ez esetben írásban történt a játék, melyet a diákok csoportmunkában oldottak meg. Ez a feladat remekül működtette a gyerekek emlékezetét, a csoportban való együttműködést, s a fegyelmezett munkavégzést is.

A következő dramaturgiai játékkal, a Belső hanggal⁴³ gyakoroltathatjuk, hogy a gyermek képes legyen egy másik személy helyzetébe képzelni magát. Ezt a játékot írásban vagy szóban is lehet játszani. Ezen az órán írásban történt a szereplők lehetséges gondolatainak megfogalmazása. Ez a játék a gyermekek írásbeli szövegalkotási képességeik fejlődésére is pozitív hatással lehetett.

A némajáték⁴⁴ kiváló eszközként szolgált a nonverbális kommunikáció alkalmazására, hiszen a tanulóknak szavak nélkül kellett megjeleníteniük a cselekmények egyes mozzanatait. A játék azt célozta, hogy a diákok képesek legyenek a szereplő gesztusaiból, mozdulataiból érkező információk leszűrésére. Találékonyaságukra is szükség volt a feladat teljesítéséhez, hiszen a csoportok létszáma bizonyos esetekben több volt, mint az eljátszandó szerepek száma. Ezért a gyerekeknek úgy kellett megosztaniuk a feladatot egymás között, hogy mindenkinek jusson valamilyen szerep. Több csoport úgy oldotta meg a feladatot, hogy kitaláltak még egy szereplőt a történethez – általában egy másik osztálytársat –, akinek a történetekre adott reakcióit tudták bemutatni a gyerekek.

Az utolsó feladatnál, a szituációs játék⁴⁵ során az volt a csoport feladata, hogy olyan befejezést találjanak a történet végére, melyben a szereplők helyesen cselekednek. Ezt a jelenetet már nem némán, hanem párbeszédesen kellett eljátszaniuk. Ez a feladat fejlesztette a kreativitásukat, hiszen tanári segítség nélkül kellett megalkotniuk a jelenetet. A párbeszédalkotással a tanulók szóbeli kommunikációs képességét is fejlesztettem. Az erkölcsileg helyes döntéshozatal miatt a szociális készségek fejlesztésére is kiválóan alkalmas volt ez a játék.

A némajáték s a szituációs játék is olyan feladatok, melyek során a gyerekeknek ki kell állniuk a társaik elé, s úgymond nyilvánosság előtt kell bemutatniuk valamit. Tehát a gyerekek ez által szereplési helyzetbe kerülnek. Nyilván vannak gyerekek, akiknek ez semmiféle problémát nem jelent, de természetesen vannak olyanok is, akik szerephelyzetben nem mernek megnyilvánulni társaik előtt. Ez teljesen normális, hisz nem mindenkinek megy ez könnyen. Nekünk, pedagógusoknak s leendő pedagógusoknak az a feladatunk, hogy észrevegyük, mely gyerekekben van esetleg gátlás a szerepléskor, s lehetőséget kell

⁴³ Melléklet II./2./b,

⁴⁴ Melléklet II./2./c,

⁴⁵ Melléklet II./2./d,

teremtenünk arra, hogy ezt a gátlást legyőzzék magukban. Természetesen nem az a célunk, hogy művészi szintű jeleneteket alkossanak a gyerekek, s nem is az, hogy „kisszínészeket” neveljünk belőlük. De úgy gondolom, hogy arra feltétlenül szükség van, hogy képesek legyenek társaik előtt megnyilvánulni, megszólalni, hisz enélkül nagyon nehezen lehet boldogulni az életben. Ez a feladat segít a félénk gyermekek gátlásait feloldani, hogy egyre bátrabban, s talpraesettebben állják meg majd a helyüket a mindennapokban.

Az orosházi Székács József Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnáziumban is lehetőségem nyílt arra, hogy olvasásórákat, valamint napközis foglalkozást tartsak harmadik osztályos gyerekek körében. Ezekről az órákról, illetve a foglalkozásról is készült videófelvétel.

Az egyik osztályban Csukás István *Baráti uzsonna* c. olvasmányát dolgoztuk fel. Az óravázlat ez esetben is segítséget nyújt abban, hogy az óra menete nyomon követhető legyen.

Óravázlat a Baráti uzsonna c. olvasmányhoz

Tananyag: Baráti uzsonna c. olvasmány, Csukás István nyomán (Megjelent: Földvári Erika 2006. Olvasókönyv harmadik osztályosoknak. Szeged: Mozaik Kiadó. Melléklet III.)

RÁHANGOLÁS

1. **Ismerem? Felismerem?- játék:** Kihívok egy gyermeket az osztály elé, középre. Ő lesz a kitaláló. Miközben a gyermek csukott szemmel áll az osztály előtt, középen, némán rámutatok egy jelentkezőre, aki a lehető legnagyobb csendben odamegy hozzá, és a kitaláló kezét a saját arcára helyezi. A kitaláló feladata: csak az arc és a haj érintése, tapintása alapján tájékozódva kell felismernie társát. Ha sikerült, akkor az a gyermek lesz az új kitaláló, akinek a személyét érintés alapján kitalálta az előző tanuló. Amennyiben nem sikerült, úgy a kitaláló továbbra is középen marad, s egy másik társának felismerésével próbálkozhat. (Frontális osztálymunka.)
2. **Mit tenne ő...?-játék:** Egy gyermek kimegy a teremből. Mielőtt kimenne, a játék vezetője ismertet egy befejezetlen történetet. A kint lévő játékosnak azon kell gondolkodnia, mit tenne ő ebben a helyzetben. A bent maradó társaknak az a feladata, hogy elmondják, szerintük mit tenne társuk ebben a helyzetben. Miután elmondták véleményüket, visszajön a kiküldött játékos, és közli a saját válaszát. (Frontális osztálymunka.)

Befejezetlen történetek:

- „Találsz az utcán egy teli pénztárcát, senki nincs a környéken.”
- „A boltban meglátod, hogy egy fiú csokit rejt a zsebébe.”
- „Az osztálytársad otthon felejtette az uzsonnáját. Neked még kettő szendvicsed van.”
- „Észreveszed, hogy a boltban az eladó több pénzt adott vissza, mint amennyit kellett volna.”

3. **Előismeretek mozgósítása:** Vannak emberek, akik közelebb állnak hozzánk. Őket jobban ismerjük. A családtagjaink és a barátaink ismernek minket a legjobban. (Beszélgetés. Frontális osztálymunka.)
4. **Szókincs bővítés, közmondás aktualizálása: SZÜKSÉGBEN ISMERED MEG A JÓ BARÁTOT.** – jelentés megbeszélése. (Frontális osztálymunka, beszélgetés.)
5. **Motiváció:** Ki ismeri Pom-Pom meséit?
6. **Célkitűzés:** Most egy olyan történettel fogunk megismerkedni, melynek egyik szereplője Pom-Pom, a másik szereplője Bogyó. Ebben a történetben a barátság fontos szerepet kap. Baráti uzsonna a történet címe.

JELENTÉSTEREMTÉS

1. **Előzetes címvizsgálat:** Egy-két gyerek meghallgatása arról, hogy szerintük miről szólhat a történet. (Frontális o.m.)
2. **Ismerkedés a szöveggel:** Hallgassátok meg a történetet! (Tanítói bemutatás – Ok.: 58.o. Frontális osztálymunka, tanítói bemutatás.)
3. **Utólagos címvizsgálat:** Miért tartod találónak a történet címét? (Beszélgetés frontálisan.)
4. **Szövegértés ellenőrzése:** Állapítsátok meg a szöveggel kapcsolatos állításokról, hogy igazak vagy hamisak! (Igaz – Hamis-játék, Frontális osztálymunka.)

Az állítások:

- Pom-Pom sokat segített Bogyónak az uzsonna elkészítésében. – Igaz
- Bogyó egy ünnep miatt tartott vendégséget. – Hamis
- Pom-Pom sokat aggodalmaskodott a vendégség miatt. – Hamis

- Pom-Pom szerint a barátságnál nincs szebb dolog a világon. – Igaz
- Egy kis ésszel és kedvvel sok mindent létre tudunk hozni. – Igaz

5. **Némajáték:** A meséből kivett megadott részt kell mozdulatokkal, gesztusokkal megjelenítenie a gyerekeknek. A többi gyermeknek ki kell találnia, hogy melyik részt játszották el, s ki melyik szerepet alakította!

Az eljátszandó jelenet: Bogyó kétségbeesetten szaladgál a konyhában a vendégség miatt. Pom-Pom megnyugtatja őt.

6. **Mf. 27./1.** – Olvasd fel a szólépcső szavait! Mondj mondatot minden szóval! (Frontális o.m.)

7. **Mf. 27./4.** – Egészítsd ki a kolbászos szendvics receptjét az olvasmánynak megfelelően! (Egyéni munka)

REFLEKTÁLÁS

Visszatérés a **közmondásra**: Vajon miért ezt választottam? (Beszélgetés.)

HANGOS OLVASÁS GYAKORLÁSA

Óra végi szervezés:

Az óra értékelése:

a/ tanulói értékelés: A kezeddal jelezd, hogy mennyire érzed aktívnak a mai órai munkádat! 1-től 5-ig értékelheted.

b/ tanítói értékelés

Az órán a gyerekek által már jól ismert Pom-Pom és Bogyó egyik történetét ismerhették meg. A történet remek lehetőséget nyújtott arra, hogy az igaz barátság fogalmát, s annak jelentését tisztázzuk a gyerekekkel.

Az órát szintén az RJR- modellnek (Ráhangolás – Jelentésteremtés – Reflektálás) megfelelően építettem fel.

Ráhangolásként a már bemutatott Ismerem? Felismerem?- játékot alkalmaztam. Választásom azért esett ismételten erre a játékra, mert ezen keresztül rávilágíthattam arra, hogy nagyon sok embert csupán a külső tulajdonságai alapján ítélnék meg. Ez viszont nem elég egy barátsághoz, ahhoz ennél mélyebben is meg kell ismernünk a másikat.

A játék kifejezetten motiváló hatással volt a gyerekekre. Nagyon élvezték, s mulatságosnak tartották. A diákok tapasztalati úton alkottak véleményt arról, hogy mi a különbség külső és belső tulajdonság között. Tulajdonképpen szemléltetésként is szolgált azon gyerekek számára, akik nem vettek részt a játékban, hanem csupán megfigyelték azt.

A ráhangolás folytatásaként a Mit tenne ő?-játék következett. Ennek lényege, hogy a játék vezetője elmond egy befejezetlen történetet, majd egy gyermeknek ki kell mennie a teremből. Kint azon kell gondolkodnia, hogy mit tenne ő az elmondott szituációban. Eközben a bent maradó társak feladata az, hogy megtippeljék, szerintük a társuk mit cselekedne az adott helyzetben. Miután elmondták a véleményüket, a kiküldött játékos visszajön, és elmeséli a saját elképzelését, majd összehasonlítják a társak véleményével.

Ezen az órán a következő történet is szerepelt: *Az osztálytársad otthon felejtette az uzsonnáját. Neked még két szendvicsed van. Mit tennél?*

A befejezetlen történet erkölcsi problémát is felvetett, így a gyermekek erkölcsi neveléséhez is hozzájárult, s az önálló véleményalkotási képesség, valamint a szóbeli kommunikációs készség fejlődését is szolgálta. Emellett használták a fantáziájukat a különböző alternatívák megtalálására, s ezáltal a kreativitásuk is fejlődött.

Az előismeretek mozgósítására beszélgetéssel folytattuk az órát, melynek során a gyerekek megoszthatták saját gondolataikat a barátságról.

Ezután egy – a táblára felírt – közmondással folytattuk az órát, mely így szólt: *Szükségben ismered meg a jó barátot.* Szintén a beszélgetés módszerét alkalmazva tisztáztuk azt, hogy mit jelent a közmondás. Az értelmezés a tanulók szókincsének bővítésére valamint szövegértési képességük fejlesztésére is szolgált.

Motivációként a Pom-Pom- mesékről kérdeztem a gyerekeket, melyekről nagyon lelkesen beszéltek, s néhány szereplőt is felsoroltak.

A ráhangolás utolsó lépéseként nyílt célkitűzést alkalmaztam, melyből kiderült, hogy a barátságnak fontos szerepe lesz az olvasmányban. A diákok számára így világossá vált, hogy az eddigiek hogyan kapcsolódnak az óra további részéhez.

A ráhangolást a jelentésteremtés követte, mely előzetes címvizsgálattal indult. A gyerekek elmondhatták, hogy az olvasmány címéből következtetve szerintük miről fog szólni a történet.

A szöveggel való ismerkedés tanítói bemutató olvasással történt.

Ezt utólagos címvizsgálat követte. A tanulók már a történet ismeretében fogalmazhatták meg gondolataikat a cím és az események összefüggéséről. Ez szintén kiváló lehetőséget nyújtott a gyermekek kommunikációs képességeinek fejlesztésére.

A szövegértés ellenőrzéseként a már említett Igaz-Hamis játékot alkalmaztam. Ez esetben nem írásban, hanem szóban bonyolítottuk le. Igaz állítás hallatán a gyerekeknek a magasba kellett emelni a névjegykártyájukat. A hamisak esetén névjegykártyájukat a padon hagyták. Ez a játék a gyerekek emlékezőképességére épített, egyben fejlesztette is azt.

Az Igaz-hamis játékot követően némajáték segítségével fejlesztettük a gyerekek nonverbális kommunikációs képességét. Ennek folyamán két gyermeknek kellett egy, a meséből kivett részt mozdulatokkal, gesztusokkal eljátszania úgy, hogy a többi gyermek kitalálja azt, hogy a történet melyik részét mutatták be. Ezáltal a gyerekek tapasztalati úton gyakorolhatták a nem nyelvi – gesztusokon, mozgáson alapuló – kommunikációt.

Az óra további részében munkafüzeti feladatok következtek. A munkafüzet 27. oldalának 1. feladata nem csupán a szóbeli kommunikációs képességek fejlesztését szolgálta, hanem remek előkészítés is volt az írásbeli kommunikáció, a fogalmazás gyakorlásához is. A munkafüzet 27. oldalán lévő 4. feladatban a tanulónak az olvasmány szövegét kellett felhasználniuk a feladat hiányos mondatainak kiegészítéséhez.

A reflektálás során visszatértünk a közmondásra oly módon, hogy aközött és az olvasmány között összefüggést kerestünk. Ezután a történet hangos újraolvasása következett.

Tanulói és tanítói értékeléssel fejeztük be a munkát.

Az órán szerzett tapasztalatok ismét megerősítettek abban, hogy a gyerekeknek szükségük van ezekre a drámapedagógiai játékokra. Egyrészt azért, mert az általunk említett fejlesztési területeken (szóbeli kommunikáció, nonverbális kommunikáció, önálló véleményalkotás, kreativitás, erkölcsi, etikai kérdések) eredményesen alkalmazhatók, másrészt azért is, mert a tanulónak lehetőségük nyílik szerephelyzetbe kerülni, s így az élményszerű tanulás körülményeit teremtetjük meg számukra.

Az orosházi iskola egy másik osztályában is tarthattam olvasásórát, melyen Móra Ferenc *Szép karácsony szép zöld fája* c. olvasmányát dolgoztuk fel a gyerekekkel. Ez a szövegfeldolgozó óra lehetőséget teremtett az egyik legszebb ünnep, a karácsony jelentésének tisztázására. Az óravázlat ez esetben is nyomon követhető.

Óravázlat a Szép karácsony szép zöld fája c. olvasmányhoz

Tananyag: Szép karácsony szép zöld fája c. olvasmány, Móra Ferenc nyomán (Megjelent: Földvári Erika 2006. Olvasókönyv harmadik osztályosoknak. Szeged: Mozaik Kiadó. Melléklet IV.)

RÁHANGOLÁS

7. **Ki vagyok én?-játék:** a barkochba egyik változata. Egy gyermek a táblának háttal áll. A játékvezető a táblára írja a kitalálendő fogalmat, tárgyat vagy személyt. A kint álló gyermek feladata igen-nem feleletekkel megválaszolható kérdésekkel kideríteni, hogy mi van a táblára írva. (Frontális osztálymunka.)
A táblára a KARÁCSONY szó van írva.
8. **Asszociációs gyakorlat:** Kiinduló szó: SZERETET – a gyerekek kapnak egy lapot, melynek közepére annyi van írva, hogy: szeretet. Leírják azokat a szavakat, kifejezéseket, melyek eszükbe jutnak a szeretetről. Készítenek egy gondolattérképet. (Csoportmunka.)
9. **Problémafelvetés, előismeretek mozgósítása:** Mit gondoltok, milyen összefüggés van a karácsony és a szeretet között? (Beszélgetés frontálisan.)
10. **Érzelmek-játék:** A játékvezető a kint álló gyermeknek súg egy érzelmet, amit be kell mutatnia szoborként, vagy mozgás közben, gesztusokkal. A többiek feladata kitalálni, hogy mi lehet a bemutatott érzelmi állapot. (Frontális o.m.)
A bemutatásra váró érzelmek: meglepődés, öröm, szomorúság
Beszélgetés arról, hogy ezek az érzelmek milyen helyzetben fordulhatnak elő karácsonykor.
11. **Célkitűzés:** Most egy karácsonyi történettel fogunk megismerkedni. Szép karácsony szép zöld fája a történet címe.

JELENTÉSTEREMTÉS

8. **Előzetes címvizsgálat:** Egy-két gyerek meghallgatása arról, hogy szerintük miről szólhat a történet. (Frontális o.m.)
9. **Ismerkedés a szöveggel:** Hallgassátok meg a történetet! (Tanítói bemutatás – Ok.: 80.o. Frontális osztálymunka, tanítói bemutatás.)

10. **Utólagos címvizsgálat:** Miért ez lehet a történet címe? Milyen más címet adhatnánk még neki? (Beszélgetés frontálisan.)

11. **Szövegértés ellenőrzése:** Állapítsátok meg a szöveggel kapcsolatos állításokról, hogy igazak vagy hamisak! (Igaz – Hamis-játék, Frontális osztálymunka.)

Az állítások:

- A kisfiú neve Fericske. – Igaz
- A karácsonyi verset Osa tanító úr írta. – Hamis
- Azért nem tudott leszállni a kőpadról a kisfiú, mert a csizmája odafagyott a kőhöz. – Igaz
- A kisfiú csak a bakteróktól fél. – Hamis
- A kisfiú nem félt a szerepléstől. – Igaz

REFLEKTÁLÁS

1. **Mf. 37./3.** – Az ünnepség után nyilatkoztak a résztvevők. Ki beszélt? Írd le a szereplők nevét a mondatok mellé! (Önálló munka)

2. **A helyzet kulcsa-játék:** Egy játékost kiküldünk a teremből. A bent maradók feladata az, hogy rövid tanácskozás után beálljanak egy olyan állóképbe, amelyben egy fontos szereplőnek a helyét üresen hagyták. A kiküldött játékos feladata: megtalálni a helyét. „Nála van a helyzet kulcsa”, amint elfoglalta helyét, megmozdulhat az állókép. (Frontális o.m.)

A helyzet az, amikor a tanító úr és a főtisztelendő úr észreveszik, hogy Fericske csizmája odafagyott a kőhöz.

3. **Karácsonyi idézet értelmezése:** Vajon miért ezt választottam? Mit jelenthet az idézet? (Frontális beszélgetés.)

„Ne a hóban, csillagokban,
Ne ünnepi foszlós kalácson,
Ne díszített fákon, hanem
A szívekben legyen karácsony!”
(Szilágyi Domokos)

HANGOS OLVASÁS GYAKORLÁSA

Óra végi szervezés:

Az óra értékelése:

a/ tanulói értékelés: A kezddel jelezd, hogy mennyire érzed aktívnek a mai órai munkádat! 1-től 5-ig értékelheted.

b/ tanítói értékelés

Ahogy az eddig bemutatott szövegfeldolgozó órákon, úgy itt is az RJR-modell alapján dolgoztunk.

Ráhangolásként a Ki vagyok én?-játékkal kezdtük az órát. Ez a drámapedagógiai játék a barkochba egyik változata. Menete a következő: egy gyermek a társaival szemben, a táblának háttal áll. A játékvezető ezalatt a táblára írja azt a szót, melyet a diákoknak ki kell találniuk. A kívül álló gyermek feladata igen-nem feleletekkel megválaszolható kérdésekkel kideríteni, hogy mi lehet a keresett szó. Amennyiben a kívül lévő gyermek nem jön rá a megoldásra, elárulhatjuk neki. Ez a játék kiválóan alkalmas a szóbeli kommunikációs készség fejlesztésére. Ez alkalommal a táblára a *karácsony* szót írtam fel, mert a karácsonnyal kapcsolatban megfogalmazott kérdésekkel, gondolatokkal kívántuk előkészíteni az olvasmány témáját.

A következő ráhangoló feladat egy asszociációs gyakorlat volt, mely során a gyerekek csoportmunkában dolgoztak. A csoportoknak az volt a dolguk, hogy írjanak a lapjukra olyan szavakat, kifejezéseket, melyek eszükbe jutnak a szeretetről. Ehhez minden csoport kapott egy lapot, melyen középre írva kiinduló szóként a *szeretet* szerepelt. A feladat elvégzése után minden csoport kiválasztott egy szóvivőt, aki felolvasta az általuk írt szavakat.

A munkát beszélgetéssel folytattuk. A gyermekek elmondhatták a gondolataikat arról, hogy szerintük milyen összefüggés van a karácsony és a szeretet között. A beszélgetéssel a szóbeli kommunikációs készségek fejlesztése mellett az volt a célom, hogy a gyermekek képesek legyenek összefüggéseket találni a fent említett fogalmak (*szeretet, karácsony*) között.

Ezután az *Érzelmek* elnevezésű drámapedagógiai játék következett. Ennek az a lényege, hogy a játékvezető kihív egy gyermeket, akinek a fülébe súg egy érzelmet. A diáknak azt be kell mutatnia szoborként testtartással, mimikával, esetleg mozgással, gesztusokkal, de hang nélkül. A többi tanulónak ki kell találni a társuk által bemutatott érzelmet. A játék alkalmas a nonverbális kommunikációs képességek, valamint a nem nyelvi jelek értelmezésének fejlesztésére is. Ezen az órán a *meglepődés*, az *öröm*, valamint a *szomorúság* volt a kitalálandó érzelem.

Ezt irányított beszélgetés követte arról, hogy karácsonykor milyen helyzetben jelenhetnek meg az emberek életében ezek az érzelmek. Úgy gondoltam, hogy a gyermekeknek a *szomorúságot* nehéz lesz a karácsonyhoz kapcsolni. Ezzel szemben azt tapasztaltam, hogy ez nem okozott semmiféle problémát számukra. Volt olyan diák, aki azoknak az árva gyerekeknek a szomorúságára gondolt, akik a szüleik nélkül karácsonyoznak, más pedig a magányos emberekre, akik egyedül töltik ezt a csodálatos ünnepet. A beszélgetéssel gyermekek személyiségének, empátikus képességeinek formálása is a célunk volt.

A ráhangolás utolsó lépése a célkitűzés volt, melyből a tanulók megtudták, hogy egy karácsonyi történettel fognak megismerkedni.

A jelentésteremtésben először a cím alapján kellett megjósolni a diákoknak, hogy miről szólhat a történet. A többség arra következtetett, hogy egy karácsonyfáról.

A szöveggel való ismerkedés ez esetben is tanítói bemutató olvasással történt.

Ezt követte az utólagos címvizsgálat. A tanulók már a történet ismeretében oszthatták meg gondolataikat a cím és az olvasmány kapcsolatáról.

Az elsődleges megértés (szövegértés) ellenőrzéseként állításokat mondtam a gyerekeknek, melyekről el kellett dönteniük, hogy igazak vagy sem. Amennyiben igaznak találták az állítást, akkor – a fentebb elemzett óra menetével megegyezően – a magasba kellett emelniük a névjegykártyákat. Ha hamisnak ítélték, akkor a padon hagyták azokat. Ez a feladat az emlékezőképesség fejlesztésére is szolgált.

A reflektálás első lépéseként munkafüzeti feladatot oldottak meg a diákok, melyben ki kellett találniuk, hogy melyik szereplő mondhatta a feladatban leírt mondatokat. A megoldáshoz használhatták az olvasmány szövegét, így fejlesztettük a szövegben való tájékozódás képességét is.

Ezután egy újabb drámapedagógiai játék következett: *A helyzet kulcsa*. A játék úgy indul, hogy egy játékost kiküldünk a teremből. A bent maradó gyermekek feladata az, hogy rövid tanácskozás után beálljanak egy olyan állóképbe, melyben a történet egy fontos szereplőjének üresen hagyták a helyét. Ha ez megtörtént, akkor a kiküldött játékost behívjuk, majd neki meg kell keresnie a helyét az állóképben. A történetből azt a pillanatot választottam ki, amikor a tanító úr és a főtisztelendő úr észrevette, hogy Fericske csizmája a köhöz fagyott. A játék során az a diák, akinek utólag kellett beállnia a képbe, hamar rájött arra, hogy melyik szereplőt kell megszemélyesítenie, így könnyen megtalálta a helyét is.

A reflektálás során egy idézettel érzékeltettem azt, hogy karácsonykor nem a csillogás, s nem a kézzel fogható javak a fontosak, hanem az, hogy a szívünket szeretet töltse meg. Ezzel a gondolattal is a gyermekek személyiségét igyekeztem fejleszteni.

Ezután a történet hangos újraolvasása következett. A munkát az óra végi értékeléssel fejeztük be.

Remélem, hogy ezzel az olvasásórával is sikerült bizonyítanom azt, hogy a drámapedagógiai játékok mellett, hogy felhasználhatók a különböző fejlesztési területeken, lehetővé teszik a gyerekek élményszerű tanulását is.

Összegzés

E dolgozat keretein belül a drámapedagógia alkalmazásának lehetőségeibe igyekeztem betekintést nyújtani.

Úgy vélem, sikerült bebizonyítani, hogy a drámajáték tökéletesen alkalmazható eszközként a csoportépítés, az erkölcsi nevelés, s az anyanyelvi kommunikációs nevelés részeként is. Annak rávilágítására törekedtem, hogy a drámapedagógiának az általános iskolában, különösképpen az alsó tagozaton nem az a célja, hogy olyan gyerekeket neveljen, akik képesek hiteles színpadi alakítás nyújtására, hanem elsősorban az, hogy ezekkel a módszerekkel motiváljon a pedagógus, segítse az újonnan szerzett ismeretek elmélyítését, és hozzájáruljon a gyermekek pozitív személyiségjegyeinek kialakulásához.

Célunk az is, hogy a gyerekek a társak elé állva is meg tudjanak felelni bizonyos követelményeknek, s közben ne érezzék magukat feszélyezve.

Fontos érv a drámapedagógiai játékok alkalmazása mellett, hogy lehetőséget teremt a művészet, az irodalom és a színház iránti érdeklődés felkeltésére is. Mindannyian jól tudjuk, hogy erre nagyon nagy szükség van, hisz a mai infokommunikációs társadalomban egyre kevesebbet olvasnak, egyre kevesebbet járnak színházba a gyerekek.

S ami nagyon pozitív hozadék egy tanítási óra folyamán: vannak olyan gyerekek, akiket más módon nehezebb motiválni, de így nagyobb aktivitást érhetünk el náluk.

Láthatjuk, hogy valóban széles körben alkalmazhatóak a drámajátékok. Ezen dolgozat szűk keretei miatt csak az alkalmazás lehetőségeinek néhány szeletét tudtam bemutatni; nagyon sok területen lehetne még használni, melyekre nem volt módomban részletesen kitérni.

A dolgozat megírása során szerzett tapasztalataim alapján én biztosan bátran fogom használni a drámapedagógia módszereit, és bízom abban, hogy más tanítójelöltek is élnek ezzel a lehetőséggel, mert a gyerekek számára nagyon sokat nyújthatnak vele.

Mellékletek

Melléklet I.: Az irányított foglalkozáshoz kapcsolódó mellékletek

Melléklet I./1. A feldolgozott mese szövege

Macska-egér barátság

Egy macska ismeretségbe került egy egérrel, s addig duruzsolt neki nagy szeretetéről és barátságáról, mígnem az egér beleegyezett, hogy egy fedél alatt lakjanak s közösen gazdálkodjanak. „Igen ám, de gondoskodnunk kell télirevalóról, különben éhen maradunk – így a macska -, te pedig, egérkém, amúgy sem merészkedhetsz akárhová, mert végül még belepottyanasz nekem valami csapdába.” Lett is a jó tanácsnak foganatja: vettek egy csupor zsírt. Azt viszont nem tudták, hová tegyék; végül, hosszas tanakodás után így szólt a macska: „Tudomásom szerint nincs a zsírnak biztosabb helye, mint a templom, onnét nem mernek elvinni semmit; állítsuk az oltár mögé, s hozzá ne nyúljunk mindaddig, amíg nincs rá szükségünk.” Így hát a csuprot biztonságba helyezték, de a macska csakhamar megkívánta, s így szólt az egérhez: „Jut eszembe, egérkém, az ángyikám elhívott keresztanyának, született egy fiacskája, szép fehér bundája van barna foltokkal, őt kell keresztvíz alá tartanom. Hadd menjek el mára, lásd el a háztartást egymagad.” – „Hogyne, persze – felelte az egér –, eredj csak Isten nevében, s ha finom falat kerül elibéd, gondolj reám; az édes piros keresztelői borból magam is meginnék egy cseppceskét.” Mindez persze nem volt igaz, a macskának nem volt ángyikája, nem is hívták el keresztanyának. Ment egyenest a templomba, odaosont a zsíroscsuporhoz, nekiállt nyalakodni, s a fölét le is nyalta. Azután körbesétált a város háztetőin, báméskodott, kinyújtózott a napon, s megsimogatta bajszát, valahányszor a zsíroscsuporra gondolt. Nem is tért haza előbb, mint este. „Csakhogy megjöttél – szólt az egér -; bizonyára víg napod volt.” – „Megjárja” – felelte a macska. – „Milyen nevet kapott a gyermek?” – kérdezte az egér. „*Fölétle!*” – felelte a macska hűvösen. – „*Fölétle!*” – kiáltott az egér. – „Hát ez elképesztően furcsa név; gyakran használatos a familiádban?” – „És ha igen?” – úgymond a macska. – „Nem rosszabb név, mint mondjuk Morzsalop, vagy hogy is híjják a keresztfiadat!”

A macska nem sokkal később megint megkívánta a zsírt. Így szólt az egérhez: „Tégy meg nekem egy szívességet, és megint lásd el egy kicsit a háztartást egymagad, keresztanyának hívtak megint, és mivel a gyermeknek fehér gallérja van, nem mondhattam nemet.” A jóságos

egér beleegyezett, ám a macska a városfal mögött a templomhoz osont, és a csuporból a zsírt félig befalta. „Legjobban – gondolta – az esik, amit az ember magának eszik.” És elment, mint aki jól végezte dolgát. Amikor hazatért, megkérdezte tőle az egér: „Milyen nevet kapott a gyermek a keresztségben?” – „*Felétbe*” – felelte a macska. „Felétbe! Mit nem mondasz! Ezt a nevet életemben soha nem hallottam, s fogadni mernék, hogy nincs is a kalendáriumban!”

A macskának rövidesen ismét megfájdult a foga a nyalánságra. „Háromszor jó, ami jó – szólt a macska –, keresztanyának hívtak megint, a gyermek egészen fekete, csak a mancsa fehér, különben egy szál fehér szőr nem nől rajta; évekbe telik, amíg ilyen csuda lesz még egyszer: ugye megengeded, hogy elmenjek?” – „Föletle, Felétbe – felelte az egér –, ezek olyan furcsa nevek, folyton ezek járnak a fejemben.” – „Mivelhogy itthon üldögélsz abban a sötétszürke, csapzott köpönyegedben, azzal a hosszú copfoddal – úgymond a macska –, és tücsök-bogár jut eszedbe; ez lesz belőle, ha naphosszat ki sem teszed a lábadat.” Amíg a macska kint járt, az egér kitakarított, rendet rakott a házban, a torkos macska pedig mind kiette a zsírt a csuporból. „Akkor van csak nyugság, ha már minden elfogyott” – mondta magában, s jóllakottan és kövéren hazament, ámde nem előbb, mint éjszaka. Az egér azonnal megkérdezte, mi lett a harmadik gyermek neve. „Bizonyára ez sem fog tetszeni neked – így a macska –, úgy hívják, hogy *Egészbe*.” – „Egészbe! – kiáltott az egér –, ez a legeslegfurcsább név, kinyomtatva még sohasem láttam. Egészbe! Mit jelentsen ez?” Fejét csóválta, majd összegömbölyödött, és lefeküdt aludni.

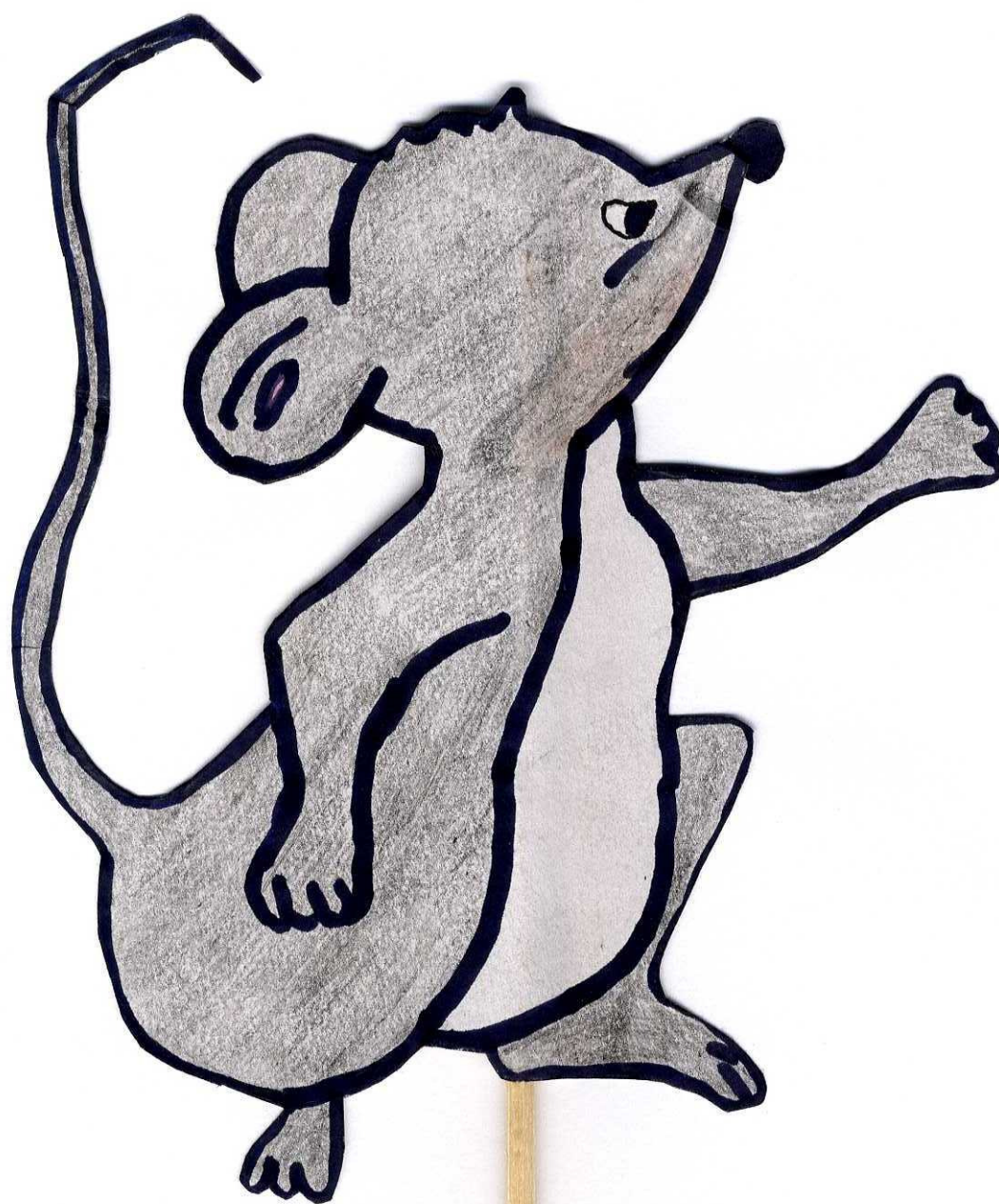
Ettől fogva senki sem akadt, aki a macskát keresztanyaságra kérte volna, amikor pedig beköszöntött a tél, és odakünn elfogyott minden eleség, az egérnek eszébe jutott a tartalék, és így szólt: „Jöszte macska, keressük fel csuprunkat, amelyben készletünket őrizzük, hadd lakjunk jól.” – „Az ám – felelte a macska –, de még mennyire jól fogsz lakni, mintha kidugnád az ablakon azt a finom kis nyelvedet.” El is indultak, és amint megérkeztek, hát a csupor ott állt a helyén, csakhogy üresen. „Ah – szólt az egér –, most veszem csak észre, mi történt, most jó csak napvilágra, miféle barátnőm is vagy te! Felfaltál mindent, amikor keresztelőbe jártál: először fölet le, azután felét be, azután...” – „Elhallgass!” – kiáltotta a macska. – „még egy szót szólsz, és téged fallak föl!” – „...egészbe!” – csúszott ki az egér száján; alighogy kicsúszott, a macska reá vetette magát, leteperte, s bekapta. Látod, ilyen a világ sora.

Melléklet I./2. *A bábfigurák prototípusai*

Melléklet I./2./a, A macska figurájának prototípusa

Melléklet I./2./b, Az egér figurájának prototípusa

Melléklet II.: A Tisztesség és becsület c. olvasmány feldolgozásához kapcsolódó mellékletek

Melléklet II./1.: Az olvasmány szövege

Tisztesség és becsület

Ez a történet nagyon régi. Édesanyámmal történt, amikor nyolcéves volt.

Egy napon a tanító bácsi őt meg a mellette ülő kislányt kiszólította a padból. Mind a kettőjüknek adott tíz-tíz krajcárt, azzal, hogy hozzanak rajta selyemcukrot a boltból.

A két kislány el is ment, a boltos bácsi a pénzért adott két zacskó cukrot. Mindegyiket szépen becsomagolta, és még külön-külön is a kezükbe nyomott egy-egy szem cukorkát.

Az egyik kislány a cukrot „hamm!” azonnal bekapta. Nem úgy az édesanyám. Úgy gondolta, a külön kapott cukor is a tanító bácsit illeti, hiszen az ő tíz krajcárjáért kapták. Kinyitotta a zacskót és beletette a kezében ragadozó cukorkát. No, persze, akármilyen szépen nyitotta-bontotta a zacskót, meglátszott azon, hogy ezt már nem a boltos bácsi ügyes keze csomagolta.

A tanító bácsi átvette a cukorkákat. Annak a kislánynak, aki nem tette a cukrot a zacskóba, azt mondta: „Köszönöm, megdicsérlek.” Édesanyámra pedig csúnyán ránézett és azt mondta: „Ejnye.” Vagyis hát, azt hitte, hogy ez a kislány torkoskodott a cukorkából.

Ezt annak idején édesanyám mesélte el nekem. És hozzátette: fejtsd meg, hogy mi a fontosabb az életben! Ami igaz, vagy a látszat?

Sokat, sokat töprengtem ezen, gyerekek. Kérlek, gondolkozzatok rajta tovább.

(Fehér Klára)

Melléklet II./2.: Feladatok

Melléklet II./2./a,

IGAZ – HAMIS

1. A történetet egy mesélő meséli el. I H
2. A történet a mesélővel történt meg kislánykorában. I H
3. A tanító bácsi a csomagolás miatt hitte azt, hogy a becsületes kislány evett a cukorból. I H
4. A torkoskodó kislány tisztességesen viselkedett a tanító bácsival szemben. I H
5. A látszat nem mindig az igazságot mutatja. I H

Melléklet II./2./b,

BELSŐ HANG

1. csoport: Mit gondolhatott magában a tanító bácsi, amikor meglátta a csúnyán csomagolt, ragacsos cukorkát?
2. csoport: Mit gondolhatott magában a becsületes kislány, amikor megszidta a tanító bácsi?
3. csoport: Mit gondolhatott magában a torkoskodó kislány, amikor megette a cukorkát?
4. csoport: Mit gondolhatott magában a torkoskodó kislány, amikor a tanító bácsi megdicsérte őt?
5. csoport: Mit gondolhattak magukban az osztálytársak, amikor a tanító bácsi az egyik kislányt megszidta, a másikat megdicsérte?
6. csoport: Mit gondolhatott magában a mesélő anyukája, amikor a mesélőtől megkérdezte, hogy az igaz, vagy a látszat fontosabb az életben?
7. csoport: Mit gondolhatott magában a kislány, miután elmesélte neki az édesanyja a történetet?

Melléklet II./2./c,

NÉMAJÁTÉK

1. csoport:

Egy napon a tanító bácsi őt meg a mellette ülő kislányt kiszólitotta a padból. Mind a kettőjüknek adott tíz-tíz krajcárt, azzal, hogy hozzanak rajta selyemcukrot a boltból.

2. csoport:

A két kislány el is ment, a boltos bácsi a pénzért adott két zacskó cukrot. Mindegyiket szépen becsomagolta, és még külön-külön is a kezükbe nyomott egy-egy szem cukorkát.

3. csoport:

Az egyik kislány a cukrot „hamm!” azonnal bekapta.

4. csoport:

A becsületes kislány kinyitotta a zacskót és beletette a kezében ragadozó cukorkát.

5. csoport:

Azt a kislányt, aki nem tette a cukrot a zacskóba, megdicsérte.

6. csoport:

Arra a kislányra, aki visszatette a cukrot a zacskóba, csúnyán nézett, s meg is szidta.

Melléklet II./2./d,

SZITUÁCIÓS JÁTÉK

7. csoport: Gondoljátok át, s beszéljétek meg, hogy hogyan kellett volna cselekednie a torkos kislánynak, amikor látta, hogy a becsületes kislányt szidja meg helyette a tanító bácsi a félreértés miatt! Ezt a jelenetet párbeszédesen mutassátok be társaitoknak!

Melléklet III.: A Baráti uzsonna c. olvasmány feldolgozásához kapcsolódó mellékletek

Melléklet III./1.: Az olvasmány szövege

Baráti uzsonna

Pom-Pom egy ágon ült, és belesett a konyhaablakon. A konyhában Bogyó szaladgált fel-alá, az egyik sarokból a másik sarokba, s közben ilyeneket mondott: „Ez sincs! Meg ez sincs! Sőt, ha meggondolom, semmi sincs!”

Pom-Pom követte szemével a rohangáló Bogyót, majd az ablakpárkányra ugrott, és beszólt, mert már szédült a sok szaladgálástól.

– Szia, Bogyó! Miért rohangálsz a konyhában?

– Szia, Pom-Pom! Most nem érek rá beszélgetni, fő a fejem a sok gondtól!

De Pom-Pomot nem lehetett ilyen könnyen lerázni.

– Állj meg egy pillanatra, és mondd el, miért fő a fejed!

Bogyó megállt egy pillanatra.

– Azért fő a fejem, mert meghívtam mindenkit, és nincs itthon semmi!

– Mi lesz? Névnap? Születésnap? Évforduló? – érdeklődött Pom-Pom.

– Egyik se – felelte Bogyó. – Csak arra gondoltam, hogy jó lenne találkozni. Csak úgy, barátságból.

– Jó gondolat! Nagyszerű gondolat! – helyeselt Pom-Pom. – A barátság nagyszerű dolog! Nincs szebb dolog a világon!

– Szép dolog, szép dolog! De most mit főzök? Nincs itthon semmi!

– Van itthon egy csomó dolog, ebből is egy kis maradék, abból is egy kis maradék, amiből egy kis ügyességgel pompás uzsonnát lehet készíteni. Például van itthon jó néhány kifli meg kolbász. Ezzel már el lehet kezdeni az uzsonna készítését. Boszorkányos ügyességgel nagyszerű szendvicseket varázsolunk belőle. Figyelj! Hipp-hopp! Kezdődik a varázsolás!

Vágd karikára a kiflit, vékonyan vajazd meg, és díszítsd kolbásszal, sajttal, paprikával! Tűzd össze fogvájóval, és úgy szolgálj fel! Másféle összeállítást is készíthetsz, például főtt tojás, sonka és paprika vagy párizsi, füstölt sajt és alma.

Bogyó boldogan szólt Pom-Pomnak.

– Kész az uzsonna! Jöhetnek a vendégek!

Pom-Pom elégedetten bólogatott.

– Ugye, milyen egyszerű?

Ugye, hogy nem is volt nehéz? Mert figyeld meg, hogy egy ügyes háziasszony mindenből tud ízletes falatokat készíteni. Egy kis kedv kell hozzá, meg egy kis ész. Kedv van, ész van, uzsonna van. Most teríts meg szépen, hogy a látványban is gyönyörködjenek a vendégek!

Bogyó ámulva nézte a tálcán sorakozó szendvicseket, majd töprengve így szólt:

– Szép, szép és nagyon finom ez a sok hideg falat! De mi van, ha valaki nem szereti a hideg falatot?

– Nyugi! Melegszendvicseket is tudunk csinálni! – válaszolt Pom-Pom.

– A melegszendvics gyorsan készíthető, ugyanakkor nagyon ízletes is. Hideg téli vasárnapokon nagyon sokszor összejövünk barátainkkal. Készítünk egy finom teát, betesszük a sütőbe a szendvicseket, nagyokat beszélgetünk, és közben jóízűen falatozunk.

El kell mondanom egy titkomat. Tudod, nagyon szeretek főzni, de végül soha nem az készül el, ami le van írva. Mindig kitalálok még valamit. Egy újabb fűszer, egy kicsit más ízesítési arány, egy újabb hozzávaló, és már úgy érzem, hogy a recept az enyém, én találtam ki.

(Csukás István nyomán)

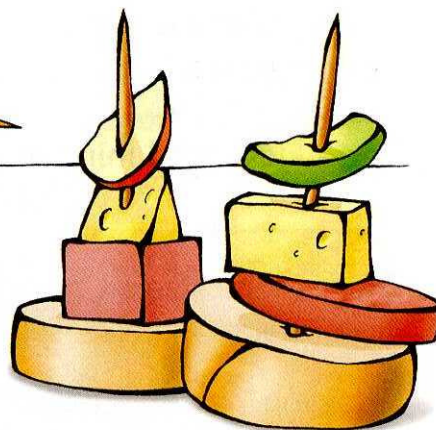
Baráti uzsonna

1. Olvasd fel a szőlépcső szavait! Mondj mondatot minden szóval!

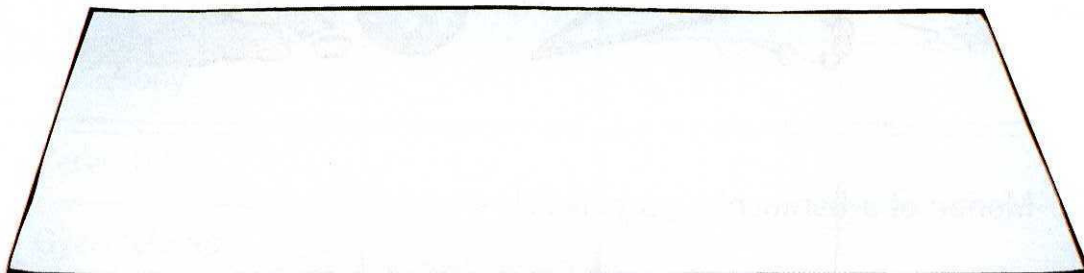

2. Válaszolj a kérdésekre!

Miért mennek vendégek Bogyóhoz?
Milyen szendvicseket készített Bogyó?
Hogyan készül a melegszendvics?
Mitől válik sajátta egy-egy ételrecept?

3. Húzd át azt a kifejezést, amelyik nem fordul elő az olvasmányban!
kolbász, füstölt sajt, főtt tojás, sonka, gyulai
4. Egészítsd ki a kolbászos szendvics receptjét az olvasmánynak megfelelően!
- Vágj karikára egy _____! Vékonyan _____!
- Tegyel rá _____, _____, _____!
- Tűzd össze _____!
5. Rajzold le, hogy hogyan terítenéd meg az asztalt egy baráti uzsonnához!

6. Meséld el, te hogyan várod a barátaidat!

Melléklet IV.: A Szép karácsony szép zöld fája c. olvasmány feldolgozásához kapcsolódó mellékletek

Melléklet IV./1.: Az olvasmány szövege

Szép karácsony szép zöld fája

Nyolcéves voltam, a harmadik elemibe jártam és először léptem a közszereplés terére. A közszereplés tere az öreg templomunk volt. Úri divatot kezdtek a városunkban, karácsonyfát állítottak föl a szentélyben, az oltár mellett, s kerestek valami alkalmi kis rongyost, aki a mennyei fenyőt felköszöntse. Bennem összpontosult a közbizalom. Elég rongyosnak találtak, sápadt kis arcom volt és fésűt nem álló vad, fekete hajam. A hangom csengett, mint valami úri kisasszonyé.

– Aztán nem félsz majd, kisfiú? – emelte fel az államát valamelyik tanító úr.

– Nem félek én, csak a kutyáktól – mondtam önérzetesen, s kicsit halkabbra vettem a szót – meg a bakteroktól.

Megnyugtattak, hogy ezeket nem eresztik a templomba, s kezembe adták a köszöntő verset, amit Fehér tanító úr írt. Szép hosszú vers volt, az első két sorát mindig el tudom mondani:

*Szép karácsony szép zöld fája,
mondsza csak, honnan jövel?*

Sok ilyen sose hallott furcsa szó volt benne, mint a mondsza meg a jövel, s ezekkel ríkattam meg legjobban a Daru utcai nemzetet a próbaszavalásokon.

Minden program szerint ment, még az idő is előírásosan viselte magát. Karácsony böjtje reggelén akkora jégcsapok lógtak a tetőkön, hogy a feldobott sapkámmal le bírtam törni a hegyüket.

A zsúfolt templomot sem felejttem el soha, ahová alig tudtunk utat törni a tömegben. A sötét oltárokon csillogó viaszgyertyák szaga összekeveredve a karácsonyi füstökével, a mézes fokhagymáéval. Olyan nagy volt minden, és én olyan kicsike! Igen, ez Osa tanító úrnak is szöveget ütött a fejébe, mikorra beviaskodtuk magunkat a szentélybe, és közölte aggodalmát Agócs főtisztelendő úrral.

– Székre kel állítani ezt a Hüvelyk Matyit, hiszen így egészen elvész!

– Föl kell tenni a kőpadkára a gyereket! – mondta valaki, s már akkor föl is nyaláboltak, s ráállítottak a márványkorlátra, ami a szentélyt elválasztja a hajótól. Egyszerre mindenkinél magasabb lettem egy fejjel.

Sokáig, nagyon sokáig álltam ott, mert meg kellett várni, amíg a polgármester úr megjön. A karácsonyi gyertyácskák meggyújtása is nehezen ment, mert Fekete harangozó sohasem próbált még ilyet életében. De végre minden gyertyán kinyílt a lángvirág, és Sente tanító úr megrángatta rajtam a kabátot.

– Csak bátran, Fericském!

Hát miért ne lettem volna bátor? Csengettyűzött a szavam az emberfejek felett, mint az angyaloké:

*Szép karácsony szép zöld fája,
mondsza csak, honnan jövel?*

– Ember vagy, Fericske – jelezte Sente tanító úr annak a pillanatnak az elérkeztét, amikor a szónokot minden elfogadható oldalról üdvözlük. – Most már lejöhetsz, add ide a kezed!

A lábaim nem akartak mozdulni, mintha gyökeret vertek volna a kőben.

– Gyere hát, nem hallod – rántotta meg a tanító úr mosolyogva a kabátujjat. – A nagyságos úr akar megsimogatni.

Egy nagyságos úr volt akkor az egész városban, a követ, az pedig akkor Holló Lajos volt. Átölelte a térdemet, és a hangja már simogatott.

– Gyere, kis pajtás, majd leveszlek.

– Nem... nem ereszt a lábam – motyogtam pityergőre görbült szájjal.

Megijedtem, mert csakugyan úgy éreztem, mintha a lábam hozzánőtt volna a kőhöz.

– Mi a macska, nem ereszt a lábad? – nevetett Holló, s erősen magához rántott.

Az egyik lábam elszabadult, de abban a percben el is jaidítottam magamat, éspedig jó kiadósan.

– Jaj, jaj, jaj, ne bántson!

A mosolygó arc lehajolt a lábam fejéhez, és vérehagyottan emelkedett föl.

– Szent Isten, ennek a kisgyereknek odafigyott a lába a kőhöz!

A másikat már óvatosan engesztelték föl, mert az még jobban összebarátkozott a márvánnyal.

A vakarás kiderítette, hogy talpatlan csizmácskában léptem a közszereplés terére, s ezért nem tudtam róla többet elmozdulni. Ami jeget, havat fölszedtem útközben, az álltomban először elolvadt a meleg talpam alatt, azután megfagyott, és hozzátapadt a kőhöz.

(Móra Ferenc nyomán)

Szép karácsony szép zöld fája

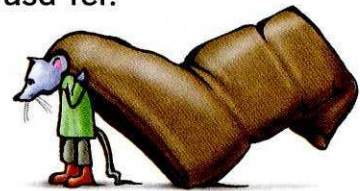
1. Olvasd fel a szavakat! Mondj minden szóval egy kérdő mondatot!
köszereplés, önérzetes, megríkat, viaszgyertya, kőpadka

2. Válaszolj a kérdésekre! Írd le a válaszokat a füzetedbe! Ha jól dolgoztál, a szöveg tartalma állt össze a válaszokból. Olvasd fel!

Hogyan ünnepelte a város a karácsonyt?

Hol mondta el a verset a kisfiú?

Mi történt a fiúcska lábával?

3. Az ünnepség után nyilatkoztak a résztvevők. Ki beszélt? Írd le a szereplők nevét a mondatok mellé!

A sikeres szereplésem sajnos szomorúan végződött. _____

Azt javasoltam, hogy állítsuk székre a fiúcskát. _____

A templomban Ferike mellett álltam, a szavalat végén nagyon megdicsértem. _____

Megdöbbenve vettem észre, hogy a kisfiú lába a kőhöz fagyott.

4. Írd le a füzetedbe Fehér tanító úr versét saját szavaiddal! Próbálj te is verset írni!

5. Karikázd be annak a mondatnak a betűjelét, amelyik az alábbi mondat helyett állhat!

Bennem összpontosult a közbizalom.

- a) A közösség pontokat gyűjtött.
- b) Mindenki bizalmasan beszélt velem.
- c) Mindenki bennem bízott.

Melléklet V.: DVD-felvétel

Irodalomjegyzék

1. Lénárd András (2003): Bevezető gondolatok az élményközpontú anyanyelvi nevelésről. In Tóth Beatrix (szerk.): A nyelvi kompetenciák élményközpontú fejlesztése. Budapest, Ericom Kft.
2. Michael Cole – Sheila R. Cole (2006): Fejlődéslélektan. Budapest, Osiris Kiadó.
3. Drámajáték-vezetői alapozó képzés pedagógusok számára – segédanyag. (2001) Budapest, Didaktikai Műhely Bt.
4. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Dr%C3%A1mapedag%C3%B3gia>
5. Jonathan Neelands (1994): Dráma a tanulás szolgálatában – Színházi füzetek/ VI. Budapest, Magyar Drámapedagógiai Társaság - Marczibányi Téri Művelődési Központ.
6. Gabnai Katalin (1999, 2011): Drámajátékok – Bevezetés a drámapedagógiába. H.n., Helikon Kiadó.
7. http://www.gyerekszinhaz.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2044:gabnai-katalin&catid=12:klasszikusok&Itemid=31, Miklya-Luzsányi Mónika interjúja
8. <http://www.kerekasztalszinhaz.hu/altalaban>
9. http://ktm-varpalota.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=64
10. <http://www.kislexikon.hu/dramapedagogia.html>
11. Kaposi József (2012): Értékek és tartalmak, avagy a tartalom értékei, Új Pedagógiai Szemle, 2012, 1-3., <http://www.ofi.hu/tudastar/uj-pedagogiai-szemle>
12. Nemzeti alaptanterv – 2012 (2012), <http://www.ofi.hu/nat-2012>
13. Drámajáték-vezetői alapozó képzés pedagógusok számára – segédanyag. (2001) Budapest, Didaktikai Műhely Bt.
14. Kaposi László (2002): Játékkönyv. H.n., Kerekasztal Színházi Nevelési Központ – Marczibányi Téri Művelődési Központ.
15. H. Molnár Emese (2012): Kooperatív módszerek a gyakorlatban, <http://www.jgypk.u-szeged.hu/tamopb/download/tananyag/>
16. Bárdossy Ildikó, Dudás Margit, Pethőné Nagy Csilla, Priskinné Rizner Erika (2002): A kritikai gondolkodás fejlesztése. Pécs – Budapest, Pécsi Tudományegyetem.

Tartalomjegyzék

Összefoglaló	2
Summary	3
Bevezetés	4
A játék szerepe a gyermek életében	6
A magyar drámapedagógia történeti háttere	8
A drámapedagógia és a benne rejlő lehetőségek.....	11
Drámapedagógia a csoportépítés szolgálatában	13
A drámapedagógia, mint az erkölcsi nevelés eszköze	15
Drámapedagógia az anyanyelvi nevelésben.....	29
Összegzés	45
Mellékletek.....	46
Irodalomjegyzék.....	61